

Brüssel, 24.5.2023
COM(2023) 600 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
KESKPANGALE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE,
REGIOONIDE KOMITEELE NING EUROOPA INVESTEERIMISPANGALE**

2023. aasta Euroopa poolaasta kevadpakett

{SWD(2023) 628 final} - {SWD(2023) 629 final} - {SWD(2023) 630 final} -
{SWD(2023) 631 final} - {SWD(2023) 632 final} - {SWD(2023) 633 final} -
{SWD(2023) 634 final} - {SWD(2023) 635 final} - {SWD(2023) 636 final} -
{SWD(2023) 637 final} - {SWD(2023) 638 final} - {SWD(2023) 639 final} -
{SWD(2023) 640 final} - {SWD(2023) 641 final} - {SWD(2023) 642 final} -
{SWD(2023) 643 final} - {SWD(2023) 644 final}

1. SISSEJUHATUS

Vaatamata keerulistele oludele, mida iseloomustab Venemaa provotseerimata sissetung Ukrainasse, on ELi majandus jätkuvalt ilmutanud märkimisväärsed vastupanuvõimet. EL on edukalt vähendanud oma sõltuvust Venemaa fossiilkütustest, hoidnud ohjes negatiivset mõju majandustegevusele ja astunud 2023. aastasse oodatust kindlamal sammul. Võrreldes 2022. aasta lõpus esinenud seisakuga peaks SKP kasv 2023. aasta jooksul hoogustuma, seda tänu märkimisväärselt madalamatele gaasi hulgihindadele ja tööturu jätkuvale vastupanuvõimele. Sellest hoolimata mõjutab kiire inflatsioon jätkuvalt kodumajapidamiste, eriti haavatavate elanikkonnarühmade ostujõudu, tuues kaasa suurema vaesuse ohu ja vähendades Euroopa konkurentsivõimet, eelkõige seetõttu, et energiahinnad on endiselt oluliselt kõrgemad kui mujal maailmas. Lisaks tingib väliskeskkond, mida iseloomustab kasvav proteksionism ja geostrateegiline konkurents, endisest veelgi suurema vajaduse kaitsta ELi majanduse konkurentsivõimet ja avatud strateegilist autonoomiat. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastu järjepidevale rakendamisele toimuvad paljudes poliitikavaldkondades mahukad reformid ja investeeringud. Taaste- ja vastupidavusrahastu kasutuselevõtt toetab majanduskasvu ja suurendab liikmesriikide vastupanuvõimet.

ELi pikaajalise heaolu, konkurentsivõime, õigluse ja vastupanuvõime tagamiseks on äärmiselt oluline säilitada reformide ja investeeringute tempo. Nagu on sedastatud ELi roheline kokkuleppe tööstuskavas¹ ja pikaajalise konkurentsivõime strateegias², on ELi tulevikukindla majandus- ja tööhõivestrateegia keskmes Euroopa poolaasta, mida toetavad taaste- ja vastupidavusrahastu ning ELi muud rahalised vahendid, näiteks ühtekuuluvuspoliitika ja programmi „InvestEU“ vahendid. Eelkõige peaksid liikmesriigid jätkama edusamme oma majanduse CO₂ heite vähendamisel, tegelema tööjõupuuduse ning oskuste nappuse ja tööturu nõudlusele mittevastavusega, toetama kvaliteetsete töökohtade loomist, edendama võrdseid võimalusi, hoogustama digiüleminekut, teadusuuringuid ja innovatsiooni, vähendama haldus- ja regulatiivset koormust, kiirendama ja lihtsustama haldus- ja loamenetlusi, looma riiklikul ja piirkondlikul tasandil piisavad raamtingimused investeeringuteks ning moderniseerima oma avalikku haldust. Euroopa poolaasta pakub selleks jätkuvalt poliitika koordineerimise raamistikku, mille abil suunatakse ja jälgitakse taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika programmide elluviimist vastastikku täiendaval viisil, toetatakse Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist ja aidatakse saavutada ELi 2030. aasta peamisi eesmärke vaesuse vähendamise, tööhõive ja oskuste valdkonnas. 2023. aasta riigiaruannetes,³ mille komisjon täna avaldas, tehakse kokkuvõtte igas liikmesriigis lahendamist vajavatest sõlmküsimustest, sealhulgas nendest, mis on seotud rohe- ja digipöördega, sotsiaalse ja majandusliku vastupanuvõimega ning konkurentsivõimega, ning kirjeldatakse üldjoontes, mil määral neid küsimusi riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades käsitletakse. Taaste- ja vastupidavuskavade käimasolev muutmine ning neisse REPowerEU peatükkide lisamine⁴ koos toetuste ja laenude vormis lisarahastamisega annab täiendava võimaluse nende sõlmküsimuste

---

¹ COM(2023) 62 final.

² COM(2023) 168 final.

³ SWD(2023) 601–627.

⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1).

tulemuslikuks lahendamiseks, eelkõige seoses rohelise kokkuleppe tööstuskava ja kava „REPowerEU“ rakendamisega.

Tuginedes riigiaruannete analüüsile, antakse komisjoni ettepanekutes 2023. aasta riigipõhiste soovitude kohta⁵ liikmesriikidele suuniseid nende oluliste majanduslike ja sotsiaalsete küsimuste lahendamiseks, mida käsitletakse taaste- ja vastupidavuskavades ainult osaliselt või ei käsitleta üldse. Käesolevates suunistes on endiselt kesksel kohal ELi konkurentsivõimelise kestlikkuse neli mõõdet – keskkonnasäästlikkus, tootlikkus, õiglus ja makromajanduslik stabiilsus⁶. Kavandatud soovitudes rõhutatakse vajadust tagada aastatel 2023–2024 konservatiivne eelarvepoliitika, eelkõige kaotades järk-järgult praegu kehtivad energiatoetusmeetmed, mis ei ole täpselt suunatud, ja vähendades keskpikas perspektiivis võlga. Soovitudes kutsutakse liikmesriike üles järjekindlalt jätkama – või mitmel juhul kiirendama – oma taaste- ja vastupidavuskava elluviimist, pidades silmas 2026. aasta tähtaega, ning jätkama ühtekuuluvuspoliitika programmide kiiret rakendamist tihedas koostöös taaste- ja vastupidavuskavaga, sealhulgas tagades piisava haldussuutlikkuse. Soovitude ettepanekutes kirjeldatakse ka energiaga seotud reforme ja investeerimisküsimusi, sealhulgas tööjõu ümber- ja täiendõpet, mida liikmesriikidel tuleks kava „REPowerEU“ ning oma riikliku energia- ja kliimakava raames käsitleda⁷. Riigiaruannetes ja kestliku arengu eesmärke käsitlevas Eurostati 2022. aasta seirearuandes esitatakse ka ajakohastatud ja järjepidev aruandlus liikmesriikides kestliku arengu eesmärkide poole liikumisel tehtud edusammude kohta. ELi tasandil on viimastel aastatel tehtud edusamme mitmesuguste kestliku arengu eesmärkide saavutamisel, kusjuures eriti hästi on edenenud inimväärse töö ja majanduskasvu tagamine (8. eesmärk) ning vaesuse vähendamine (1. eesmärk). Märkimisväärseid edusamme on tehtud ka soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas (5. eesmärk)⁸. Riigiaruanded sisaldavad ka sotsiaalvaldkonna tulemustabelit, mis annab põhjaliku ülevaate tööhõive, võrdõiguslikkuse, oskuste ja sotsiaalküsimuste alastest probleemidest, mis vajavad lahendamist seoses Euroopa sotsiaalküsimuste samba ja võrdõiguslikkuse liidu strateegiatega rakendamisega.

Konstruktiiivne dialoog liikmesriikidega ja institutsioonidevaheline hoogustatud dialoog ELi tasandil jätkuvad kogu Euroopa poolaasta protsessi vältel. Tihe poliitiline dialoog taaste- ja vastupidavuskavade üle võimaldas komisjonil ja liikmesriikidel intensiivistada ja süvendada omavahelist koostööd majandus- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas. See tagab laialdase iversevõimelise ning peaks jätkuma taaste- ja vastupidavuskavade käimasoleva rakendamise ja neis 2023. aastal muudatuste tegemise käigus, sealhulgas seoses kavaga „REPowerEU“. Riigiaruannetes ja riigipõhistes soovitudes käsitletud teemad pakuvad lisavõimalust dialoogi laiendada. Komisjon jätkab peamiste sotsiaalsete ja majanduslike arengusuundumuste teemal

---

⁵ COM(2023) 601–627.

⁶ Vt 2023. aasta kestliku majanduskasvu analüüs: COM(2022) 780 final.

⁷ Vt komisjoni teatissuuniste kohta liikmesriikidele 2021.–2030. aasta riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamiseks (C/2022/9264 final).

⁸ Vt 3. liide. 15. mail avaldas komisjon ka kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamise esimese ELi tasandi vabatahtliku läbivaatamise tulemused (COM(2023) 700 final), mida tutvustatakse ÜRO kestliku arengu kõrgetasemelisel poliitilisel foorumil 2023. aastal. Neis kinnitatakse taas ELi pühendumist kestliku arengu tegevuskava 2030 elluviimisele, rakendades kogu valitsemissektorit hõlmavat lähenemisviisi, mis ühendab sise- ja välismõõtmega.

tihedat dialoogi ka Euroopa Parlamendiga ning suhtleb temaga ka edaspidi Euroopa poolaasta iga-aastase koordineerimistsükli kõigis põhietappides.

Euroopa poolaasta ning taaste- ja vastupidavusrahastu prioriteetide edukas elluviimine eeldab sotsiaalpartnerite ja muude sidusrühmade alalist ja struktureeritud kaasamist ning teadlikkuse suurendamist nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil. Pidev teabevahetus ELi sotsiaalsete ja majanduslike arengusuundumuste teemal toimub nõukogu, komisjoni, Euroopa Keskpanga (EKP) ja Euroopa sotsiaalpartnerite vahel kaks korda aastas korraldatava poliitilise ja tehnilise tasandi makromajandusliku dialoogi kaudu. Lisaks aitab ELi, riikliku ja piirkondliku tasandi sotsiaalpartnerite ja sidusrühmade aktiivne osalemine kõigis Euroopa poolaasta ning taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise etappides – vajaduse korral korrapärase sihtotstarbeliste kohtumiste kaudu (nt taaste- ja vastupidavusrahastu sidusrühmade iga-aastased üritused) – teha ühiselt kindlaks probleemid, leida paremaid poliitilisi lahendusi ning tagada suurema omaluse ja läbipaistvuse seoses majandus- ja sotsiaalpoliitilise tegevuskavaga⁹. Teabevahetus- ja teavitamismeetmed aitavad samuti suurendada üldsuse teadlikkust ning taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu antava toetuse läbipaistvust¹⁰.

26. aprillil 2023 esitas komisjon seadusandlikud ettepanekud reformitud majandusjuhtimise raamistiku kohta¹¹. Komisjoni ettepanekute peamine eesmärk on parandada valitsemissektori võla jätkusuutlikkust ning edendada reformide ja investeeringute kaudu kõigis liikmesriikides kestlikku, kaasavat ja vastupidavat majanduskasvu. Ettepanekute nurgakiviks on liikmesriikide koostatavad ja esitatavad keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavad. Komisjoni ettepanekute kohaselt peaksid liikmesriigid neis kavades esitama oma kulueesmärgid, makromajandusliku tasakaalustamatuse vähendamise meetmed ning esmatähtsad reformid ja investeeringud vähemalt nelja-aastase perioodi kohta. Uut eelarvejärelevalve protsessi rakendatakse Euroopa poolaasta raames, mis oleks seega jätkuvalt majandus- ja tööhõivepoliitika koordineerimise keskne raamistik, tagades keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavade ning taaste- ja vastupidavuskavades ja ühtekuuluvuspoliitika programmides sisalduvate investeeringute ja reformide vastastikuse täiendavuse. Euroopa Parlamendi ja nõukogu kiire kokkulepe ettepanekute suhtes on kiireloomuline prioriteet ning komisjon toetab nõukogu otsust viia töö majanduse juhtimise raamistikuga lõpule 2023. aasta jooksul.

2. MAJANDUSE JA TÖÖHÕIVE VÄLJAVAATED

ELi majanduse oodatust paremad tulemused 2023. aasta alguses ja energiahindade langus parandavad käesoleva ja järgmise aasta majanduskasvu väljavaateid. Lisaks on pingete sotsiaal-majanduslikku mõju leevendanud energiavarustuse mitmekesistamiseks, gaasihoidlate täitmiseks ja energianõudluse vähendamiseks tehtud ühised jõupingutused, millele lisandusid

---

⁹ 25. jaanuaril 2023 esitas komisjon ettepaneku (COM(2023) 38 final) võtta vastu nõukogu soovitus selle kohta, kuidas ELi liikmesriigid saavad veelgi tugevdada sotsiaaldialoogi riigi tasandil, ning teatise ELi tasandil sotsiaaldialoogi tugevdamise ja edendamise kohta. Lisaks kasutab komisjon jätkuvalt Euroopa poolaasta raames olemasolevaid foorumeid, et sotsiaalpartnereid taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisest teavitada ja neid sellesse kaasata.

¹⁰ Euroopa Komisjon on üles pannud interaktiivse kaardi, mis sisaldab päriselulisi näiteid rahastatud projektide positiivsest mõjust [taaste- ja vastupidavusrahastu \(europa.eu\)](https://europe.eu).

¹¹ COM(2023) 240–242 final.

leebemad ilmastikutingimused. Madalamad energiahinnad, tarneahelate parandamine ja tööturu jätkuv vastupanuvõime peaksid ELi majandust edaspidi toetama. Kuigi gaasipuuduse oht on märkimisväärselt vähenenud, ei ole endiselt kindel, millised on gaasihinnad järgmisel talvel ja pärast seda. Üldiselt prognoositakse, et majandustegevus kasvab varem eeldatust veidi kiiremini. ELi SKP peaks 2023. aastal kasvama 1,0 % ja 2024. aastal 1,7 %.

Inflatsioon peaks prognooside kohaselt jätkuvalt aeglustuma, kuid hinnasurve on osutunud püsivamaks, mõjutades ettevõtjaid ja vähendades kodumajapidamiste ostujõudu. Koguinflatsioon saavutas ELis 2022. aasta oktoobris haripunkti (11,5 %) ning inflatsiooni erinevused ELi ja euroala liikmesriikide vahel jõudsid enneolematult kõrgele tasemele. Hinnasurve on järk-järgult laienenud, kuna omamaistel ettevõtjatel tuli kohanduda kõrgemate sisendihindadega. Selle tulemusena on alusinflatsioon, mille puhul ei võeta arvesse energia ja töötlemata toidu hindu, osutunud püsivamaks, ehkki eelduste kohaselt saavutas see oma haripunkti 2023. aasta esimeses kvartalis ja aeglustub järgnevatel kvartalites järk-järgult. Toiduainehindade kasv kiirenes 2023. aasta esimeses kvartalis, kuid seegi peaks eelduste kohaselt jõudma 2023. aastal haripunkti, mis on kooskõlas põllumajandustoorme hinnakasvu aeglustumisega. Vastuseks kiirele inflatsioonile karmistati rahapoliitilisi tingimusi ja see suundumus peaks jätkuma. Selle tulemusena on pankade rahastamiskulud suurenenud ja laenuandmise standardid karmistunud, mis aeglustab laenuvoogu majandusse. Kuigi inflatsioon peaks 2023. aasta jooksul aeglustuma, ületab see oluliselt sihttaseme ja kahandab jätkuvalt kodumajapidamiste ostujõudu, eelkõige väikese ja keskmise sissetulekuga rühmades, ning mõjutab ka ettevõtjaid.

Tööturg on endiselt tugev ja palkade kasv eeldatavasti hoogustub. Tööhõive määr, mis jõudis 2022. aasta viimases kvartalis 74,8 %ni, on lähedal oma kõigi aegade kõrgeimale tasemele. Tööturu lõtku¹² ja töötuse määra näitajad langesid rekordiliselt madalale tasemele. Vabade töökohtade määr on majanduses üldiselt 2010.–2019. aasta keskmisega võrreldes kõrgem, hoolimata mõningasest langusest 2022. aasta teises pooles, ning töøjõupuudus pidurdab üha enam ettevõtete tootmistegevust¹³. Mis puudutab palku, siis nominaalne hüvitis töötaja kohta kasvas ELis 2022. aastal 2021. aastaga võrreldes 4,9 %. See tempo on siiski tublisti aeglasem kui inflatsioonitempo ning tegevusalade ja liikmesriikide vahel on väga suured erinevused. Selle tulemusena vähenesid reaalpalgad ELis 2022. aastal rohkem kui 4 %, mis tõi kaasa töötajate ostujõu olulise vähenemise. Hiljutine seadusjärgse miinimumpalga tõus mitmes liikmesriigis ja kõrgemad läbiräägitud palgad aitavad korvata ostujõu vähenemist 2022. aastal. 2024. aastal peaks tööturg jääma tugevaks ja palkakasv peaks kiirenema, edestades inflatsiooni.

ELi finantssektor on esilekerkinud probleemide kiuste osutunud vastupidavaks. Range reguleerimine, eelkõige tänu rahvusvaheliste standardite kohaldamisele kõigi pankade suhtes, tõhus järelevalve ja tugev kriisihjeraamistik, mis kehtestati vastuseks ülemaailmsele finantskriisile, ning edusammud pangandusliidu väljakujundamisel ja kapitaliturgude liidu edasiarendamisel on muutnud ELi finantsüsteemi vastupidavamaks. USA ja Šveitsi finantsturgudel alates 2023. aasta märtsist ilmnunud ebastabiilsuse mõju on ELis piiratud. Teisalt

¹² Tööturu lõtku puhul võetakse arvesse töötuid, osalise tööajaga töötajaid, kes sooviksid rohkem töötada, inimesi, kes saaksid tööle asuda, kuid ei otsi tööd, ning inimesi, kes otsivad tööd, kuid ei saa kohe tööle asuda. See laiem määratlus kajastab paremini rahuldamata vajadust tööhõive järele.

¹³ Euroopa Komisjon (2022): „European Business Cycle Indicators – A closer look at labour shortages across the EU“, *European Economy-Technical Paper*, 59.

tõi see sündmus esile ülemaailmsete finantsturgude omavahelise seotuse ja investorite meeleolude kõikumuse. Samuti rõhutab see pangandussektori reguleerimise, järelevalve ja riskijuhtimise olulist rolli keerulises makromajanduslikus ja finantskeskkonnas. Finantssüsteemile on avaldanud survet püsiv geopoliitiline ebakindlus, pikaajaline inflatsioonisurve ja rangema rahapoliitika järkjärguline edasikandumine. Arvestades väga kõrget võlataset majanduse mõnes osas ja kogu maailmas, on riskid endiselt suured.

3. ELi MAJANDUSE TUGEVAKS JA TULEVIKUKINDLAKS E HITAMINE – 2023. AASTA RIIGIPÕHISTE SOOVITUSTE PEAMISED EESMÄRGID

Majanduspoliitika peaks jätkuvalt olema suunatud kiire inflatsiooniga seotud riskide vähendamisele, pidades eelkõige silmas haavatavaid kodumajapidamisi ja ettevõtjaid, ning pikaajaliste väljakutsete lahendamisele. Kuigi energiahindade inflatsioon on aeglustunud, võtab hinnasurve kadumine veel aega. Inflatsiooni aeglustamine jääb eelseisval perioodil keskseks poliitiliseks prioriteediks. See eeldab järjekindlat raha- ja eelarvepoliitikat. Sellega seoses tuleks energiahinnašokile reageerimiseks võetud eelarvemeetmed 2023. aasta jooksul järk-järgult lõpetada. Kui energiahinnad tõusevad taas ja toetuse andmist ei ole võimalik täielikult lõpetada, on väga oluline rakendada täpselt suunatud poliitikat haavatavate kodumajapidamiste ja ettevõtjate toetamiseks, mitte aga laiaulatuslikku ja vähem tõhusat toetuspoliitikat. Mõõdukad palgatõusud ei ole hinnainflatsiooni seni kiirendanud, samas kui äriühingute kasumlikkus on suurenenud. Sellele vaatamata eeldatakse, et nominaalpalgad kasvavad jätkuvalt, ning vastastikmõju hinnamuutustega tuleks tähelepanelikult jälgida. Rahastamistingimuste jätkuv karmistumine on toonud esile vajaduse jälgida makrotasandi finantsriske ning teha täiendavaid edusamme kapitaliturgude liidu arendamisel ja pangandusliidu väljakujundamisel. Lühiajaliste prioriteetide kõrval peab liikmesriikide ja ELi tasandi poliitika jätkuvalt olema suunatud pikaajaliste väljakutsete lahendamisele, mille hulka kuuluvad vajadus suurendada ELi majanduse konkurentsivõimet, tootlikkust, oskusi ja vastupanuvõimet, võttes arvesse demograafilist arengut, ning teha kiireid edusamme digi- ja rohepöörde valdkonnas kooskõlas rohelise kokkuleppe tööstuskavaga.

Taaste- ja vastupidavusrahastu on oluline vahend, mis võimaldab kiirendada rohe- ja digipööret ning suurendada ELi suutlikkust tulla toime edaspidiste probleemidega, aidates samal ajal kaasa Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele; see tuleks viivitamata kasutusele võtta. Kaks aastat pärast taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise alustamist on see pälvinud Euroopa kodanike seas ulatusliku toetuse,¹⁴ sellest on antud märkimisväärset mahus rahalisi toetusi ning see on aidanud kaasa ELi majanduse taastumisele pärast COVIDi kriisi ja ELi vastupanuvõime tugevdamisele. Alates 2022. aasta lõpust on kõik riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad paigas, kajastades kõiki asjaomaseid riigipõhiseid soovitusi või olulist osa neist. Mitu liikmesriiki sai oma kava koostamiseks ja rakendamiseks abi tehnilise toe instrumendi kaudu. Komisjon on taaste- ja vastupidavusrahastu raames seni menetlenud 24 maksetaotlust ning on reformide ja investeeringute edukaks elluviimiseks rahastust praeguseks välja maksnud kokku üle 152 miljardi euro. REPowerEU peatükkide lisamisega on

---

¹⁴ Kolm neljandikku (74 %) ELi vastajatest leiab, et taaste- ja vastupidavusrahastu keskmises olev solidaarsuse põhimõte on hea lähenemisviis, mis võimaldab ELil COVID-19 pandeemiast tugevamana väljuda, ning kaks kolmandikku ELi vastajatest usub, et sellel on positiivne mõju tulevastele põlvkondadele (vt Eurobaromeetri kiiruuring 515 „EU Recovery Plan NextGeneration EU“, jaanuar 2023).

ilmnenud ka taaste- ja vastupidavusrahastu paindlikkus, võimaldades vastata uutele väljakutsetele, mis on eelkõige seotud ELi energiajulgeolekuga ja tööstuse üleminekul kliimanetraalsele majandusele. Et neid eeliseid täielikult ära kasutada, tuleb taaste- ja vastupidavuskavad kiiresti ellu viia, tegeledes muu hulgas mitmel juhul viivituste ohuga. Kuigi üldjoontes püsis taaste- ja vastupidavuskavade rakendamine 2022. aasta lõpu seisuga ajakavas, esineb mõnel liikmesriigil probleeme rahaliste vahendite haldamisega, mis on osaliselt tingitud piiratud haldussuutlikkusest või investeeringutega seotud kitsaskohtadest. Käimasolev taaste- ja vastupidavuskavade muutmise protsess annab võimaluse need probleemid lahendada ning taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite kasutussuutlikkust suurendada. Siiski eeldatakse, et kavade muutmine mõjutab ka taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite väljamaksmise ajakava 2023. aastal ja pärast seda. Selleks et tagada ELi laenuvõtutehingute piisav prognoositavus ja ühtlasi anda eelarvepädevatele institutsioonidele 2024. aasta eelarveprojekti menetluse raames piisav ülevaade eelseisvate kuude rahastamisvajadustest, on oluline kajastada tulevaste maksete kavandamisel nõuetekohaselt eeldatavaid viivitusi. Samal ajal võimaldab kavade edukas muutmine liikmesriikidel 2024. aastal taas järje peale saada ja väljamaksete ajakavasse jõuda. Paralleelselt mobiliseeritakse ühtekuuluvuspoliitika 2021.–2027. aasta programmide raames ELi liikmesriikide ja piirkondade jaoks ligikaudu 505 miljardit eurot, mis lisandub enam kui 186 miljardile eurole, mis on alates pandeemia algusest liikmesriikidele välja makstud ühtekuuluvuspoliitika 2014.–2020. aasta programmide raames. Uue perioodi programmid tuleb samuti kiiresti ellu viia, sealhulgas rakendussuutlikkuse probleemide lahendamise kaudu.

Käesoleva aasta riigiaruannetes loetletakse liikmesriikide tasandi poliitikameetmed, mis on vajalikud pakiliste majanduslike ja sotsiaalsete probleemide lahendamiseks, suurendades samal ajal vastupanuvõimet, pikaajalist konkurentsivõimet ja tootlikkust. Riigiaruannetes esitatakse liikmesriikide toimetulekuvõime,¹⁵ majandusliku ja sotsiaalse arengu ning sellega seotud väljakutsete terviklik analüüs, võttes arvesse piirkondlikku mõõdet. Samuti antakse neis hinnang edusammudele, mida on tehtud Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kaudu) ning ELi 2030. aasta peamiste ja riikliku tasandi vaesuse vähendamise, tööhõive ja oskustega seotud eesmärkide ning kestliku arengu eesmärkide saavutamisel. Aruannetes pööratakse erilist tähelepanu pikaajalisele konkurentsivõimele ja tootlikkusele ning esitatakse üksikasjalikum ajakohastatud analüüs energiajulgeoleku ja energia taskukohasuse, puhtale energiale ülemineku ja keskkonnasäästlikkuse kohta. Riigiaruannetes tuuakse esile väljakutsed, mida käsitletakse taaste- ja vastupidavuskavades ainult osaliselt või ei käsitleta üldse, samuti võimalikud esilekerkivad uued väljakutsed. Peale selle käsitletakse põhjalikult taaste- ja vastupidavuskava rakendamise edenemist, tuues näiteid saavutatud vaheeesmärkide ja sihtide kohta ning juhtides tähelepanu juhtudele, mille puhul tuleks tegeleda rakendamisega seotud riskide ja viivitustega.

Komisjoni ettepanekud riigipõhiste soovitude kohta põhinevad riigiaruannete analüüsil ning kajastavad tuvastatud probleeme ja taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise seis. Soovitused jagunevad neljaks osaks:

---

¹⁵ Komisjoni väljatöötatud toimetulekuvõime tulemustabelite eesmärk on anda terviklik hinnang ELi ja selle liikmesriikide vastupidavusele. Vastupidavust hinnatakse neis kui suutlikkust teha poliitikaeesmärkide saavutamises edusamme ka siis, kui esineb probleeme.

1. soovitus eelarvepoliitika, sealhulgas vajaduse korral eelarve- ja struktuurireformide kohta;
2. soovitus jätkata või kiirendada taaste- ja vastupidavuskava rakendamist, sealhulgas selle muutmist ja REPowerEU peatüki lisamist, võttes arvesse võimalikke riigipõhiseid rakendamisriske, ning viia kiiresti ellu vastuvõetud ühtekuuluvuspoliitika programmid;
3. ajakohastatud soovitus puhtale energiale ülemineku kohta kooskõlas kava „REPowerEU“ eesmärkidega;
4. vajaduse korral täiendav soovitus lahendamata ja/või uute majandus- või tööhõiveprobleemide kohta.

Ajakohastatud üksikasjalikumad soovitusd energiaga seotud reformide ja investeerimisküsimuste kohta saab kasutada sisendina REPowerEU peatüki käimasoleval viimistlemisel ning see suunab liikmesriiki tema riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamisel. Taaste- ja vastupidavuskavasse kuulavas REPowerEU peatükis, millega kaasneb täiendav rahastamine, tuleks nõuetekohaselt käsitleda probleeme, mis on esile toodud kava „REPowerEU“ seisukohast olulistes riigipõhistes soovitustes¹⁶. Riigipõhistes soovitustes antakse liikmesriikidele suuniseid selliste põhiprobleemide lahendamiseks, mida on algsetes taaste- ja vastupidavuskavades käsitletud ainult osaliselt või üldse mitte, ning need soovitusd aitavad rakendada rohelse kokkuleppe tööstuskava riiklikul ja piirkondlikul tasandil.

4. KONKURENTSIVÕIME JA TOOTLIKKUSE SUURENDAMINE SOTSIAALSELT KAASAVAL VIISIL – ÜLEVAADE KINDLAKSTEHTUD ÜHISTEST PROBLEEMIDEST

Lisaks taaste- ja vastupidavuskavadega hõlmatud reformide ja investeeringute õigeaegsele elluviimisele tuleb liikmesriikidel lahendada mitmeid lahendamata või esilekerkivaid ühiseid ja riigipõhiseid probleeme.

4.1 Makromajanduslik stabiilsus

Kiire inflatsiooni mõju põhjustab uut haavatavust olukorras, kus valitsemissektori võlg peab vähenema. ELi ja riikliku tasandi koordineeritud poliitikameetmed aitasid leevendada COVID-19 mõju ning energiahindade tõusu majanduslikku ja sotsiaalset mõju, eelkõige haavatavatele ettevõtjatele ja kodumajapidamistele. Need kriisid suurendasid aga mitmes liikmesriigis valitsemissektori võlga. 2022. aastal energiakriisi lahendamiseks kehtestatud eelarvepoliitiliste meetmetega on kaasnenud märkimisväärsed eelarvekulud. Komisjoni 2023. aasta kevadise majandusprognoosi kohaselt moodustasid nende meetmete netokulud 2022. aastal 1,2 % ELi SKPst ja 2023. aastal on nende osakaal ligikaudu sama suur. Eelarvepoliitika peaks olema konservatiivne, et tagada võla jätkusuutlikkus, toetades seeläbi ka rahapoliitikat. Samal ajal on inflatsioonimäärade erinevused ja rahastamistingimuste karmistumine suurendanud makromajanduslikku haavatavust.

---

¹⁶ Lisateavet REPowerEU peatükkide ja nende seose kohta riigipõhiste soovitustega leiab suunistest riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kohta REPowerEU kontekstis (ELT C 80, 3.3.2023, lk 1).

ELi ja euroala eelarvepoliitika kindlakäeline koordineerimine täidab olulist rolli eelarve- ja rahapoliitika järjekindluse tagamisel ning hõlbustab rahapoliitika funktsiooni täitmist. 2023. ja 2024. aastal peaks eelarvepoliitika olema konservatiivne, et tagada keskendumine võla jätkusuutlikkusele keskpikas perspektiivis, suurendades samal ajal potentsiaalset majanduskasvu ning tagades rohe- ja digipöörde elluviimise kestlikul ja vastupidaval viisil. Sõltuvalt oma võlatasemest peaksid liikmesriigid hoidma võla mõistlikul tasemel või tagama keskpikas perspektiivis võla usutava ja pideva vähendamise. Eelarve kohandamine 2024. aastaks peaks stabiilsuse ja kasvu pakti kohaselt olema kooskõlas kehtivate õigusaktidega ning kõik liikmesriigid peaksid tagama, et nende eelarvepuudujääk on allpool aluslepingus sätestatud kontrollväärtust, mis on 3 % SKPst. Nagu on märgitud komisjoni 8. märtsi 2023. aasta teatise eelarvepoliitika suuniste kohta 2024. aastaks,¹⁷ hõlmab kavandatud riigipõhiste soovitude eelarvekomponent 26. aprilli 2023. aasta seadusandlike ettepanekute neid elemente, mis on kehtivate õigusaktidega kooskõlas.

Energiahinnašokile reageerimiseks võetud eelarvemeetmed tuleks järk-järgult lõpetada. Energiatoodete hindade jätkuv langus pidurdab koguinflatsiooni alates selle haripunktist 2022. aasta oktoobris, kuigi alusinflatsioon on endiselt kiire ja seda iseloomustab kasvusuundumus. Selles kontekstis kasvatab eelarvest kodumajapidamistele ja ettevõtjatele pikaajaliselt antav mittesihotstarbeline toetus inflatsioonisurvet. See suurendab tõenäosust, et keskpangad karmistavad rahapoliitikat veelgi, ja võib avaldada survet finantsstabiilsusele. Kui energiahindade uue tõusu tõttu on vaja toetusmeetmeid, tuleks tagada, et need on suunatud haavatavate kodumajapidamiste ja ettevõtjate kaitsmisele, on eelarve seisukohast vastuvõetava maksumusega ning säilitavad stiimulid energiasäästuks. Lisaks peaksid liikmesriigid parandama oma riigi rahanduse kvaliteeti ja struktuuri, jätkuvalt kaitsma riiklikult rahastatavaid investeeringuid ning tagama taaste- ja vastupidavusrahastu ja muude ELi rahaliste vahendite, näiteks programmi „InvestEU“ vahendite tulemusliku kasutamise, pidades eelkõige silmas rohe- ja digipööret ning vajadust tugevdada ELi majanduslikku ja sotsiaalset vastupanuvõimet. 2023. aasta mais Itaaliat tabanud laastavate üleujutustega seotud erakorralise otsetoetuse kulusid võetakse järgmistel vastavuse hindamistel arvesse ning neid käsitatakse põhimõtteliselt ühekordsete ja ajutiste meetmetena.

Kuna makromajanduslikud väljavaated on praegu väga ebakindlad, leiab komisjon, et otsust selle kohta, kas alгатada liikmesriikide suhtes ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus, ei tuleks sel kevadel teha, nagu märgiti ka komisjoni 8. märtsi 2023. aasta teatise eelarvepoliitika suuniste kohta 2024. aastaks. Komisjon teeb siiski nõukogule ettepaneku, et ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused alгатatakse olemasolevate õigusnormide kohaselt 2024. aasta kevadel, võttes aluseks 2023. aasta tulemused. Liikmesriigid peaksid seda oma 2023. aasta eelarve täitmisel ja sel sügisel 2024. aasta eelarvekavasid koostades arvesse võtma.

Tasakaalustatud maksud, tõhusad vahendid agressiivse maksuplaneerimise strateegiate vastu võitlemiseks ja maksukuulekuse parandamine aitavad kaasa maksumaksjate õiglasele kohtlemisele ja avalike teenuste tõhusale rahastamisele. Maksukoormuse osaline nihutamine tööjõumaksudelt muud liiki maksudele, sealhulgas keskkonna- ja kinnisvaramaksudele, võttes nõuetekohaselt arvesse sellise muutuse mõju maksukoormuse jaotumisele, toetaks rohepööret ning edendaks kestlikku majanduskasvu ja töökohtade loomist.

---

¹⁷ COM(2023) 141 final.

Ühe liikmesriigi ettevõtjate või üksikisikute agressiivse maksuplaneerimise strateegiatel võib olla negatiivne ülekanduv mõju ülejäänud ELile. Seetõttu on vaja otsustavat ja kooskõlastatud tegevust. Selles kontekstis võeti olulise verstapostina vastu ELi minimaalse maksustamise direktiiv (2. sammas) 15 %-lise minimaalse tegeliku maksumäära kohta, mis tuleb rakendada 2023. aasta lõpuks¹⁸. Samuti peaks maksuhaldurite jätkuv moderniseerimine ja digiüleminek veelgi vähendama nõuete täitmisega seotud kulusid ja suurendama maksutululu.

Rahastamistingimuste karmistumine on mõnes liikmesriigis suurendanud haavatavust ja riske ning ELi liikmesriikide erinevad inflatsioonimäärad võivad põhjustada konkurentsipurvet. SKP suur nominaalkasv, mis on tingitud inflatsioonist, aitab lühiajalises perspektiivis vähendada võla suhet SKPsse nii avalikus kui ka erasektoris, samas kui kõrgemad intressimäärad kajastuvad võlgade teenindamise kuludes vaid järk-järgult. Rahastamistingimuste karmistumine suurendab siiski kõrge võlatasemega seotud riske. Eluasemehinnad kasvasid 2022. aastal mitmes liikmesriigis märkimisväärselt, kuid hinnatõus on hakanud aeglustuma sedamööda, kuidas sissetulekud satuvad surve alla ja intressimäärad tõusevad. Samal ajal võib inflatsioonimäärade erinevus koos kasumimarginaalide ja tööjõukulude suurenemisega vähendada kulupõhist konkurentsivõimet mõnes majandusharus ja piirkonnas. Jooksevkonto puudujääk on mõnes liikmesriigis kasvanud, kajastades märksa kõrgemaid energiaiampordihindu, kuid mõnel juhul ka suurt sisenõudlust.

Hiljutine intressimäärade tõus on tekitanud muret finantssektori nõrkade kohtade pärast, mis nõuavad hoolikat jälgimist. ELi meetmed pangandusjärelevalve tugevdamiseks ja pangandusliidu väljakujundamiseks on olulised sammud makrotasandi finantsstabiilsuse tagamiseks¹⁹. Peale selle on viivislaenu maht mõnda aega vähenenud ja nendega tegeletakse jätkuvalt, samal ajal kui intressimäärade tõus suurendab pangandussektori kasumlikkust. Hüpoteklaenu intressimäärade tõus ja võla teenindamise suutlikkuse vähenemine, mis on tingitud kodumajapidamiste realsissetuleku vähenemisest, avaldavad mõnes riigis eluasemehindadele langussurvet. Suuremate rahastamiskulude ja madalamate täituvusmäärade tõttu on sarnane langus ilmnenud ka mõningate riikide ärikinnisvarasektoris. Seda arvesse võttes on jätkuvalt oluline jälgida varade kvaliteeti, õigeaegselt ja ennetavalt suhelda raskustes olevate võlgnikega (eelkõige elujõuliste võlgnikega), parandada veelgi maksejõuetusraamistike tõhusust ja arendada edasi viivislaenu järeלטurget. Laiemas plaanis on digiüleminekuga seotud probleemid endiselt alles ja mõnes valdkonnas on need isegi süvenenud, nagu näitavad sagedasemaks muutunud ulatuslikud küberintsidendid. Riske, mis on seotud pangandusvälise finantsvahendusega, ja riske, mis võivad tekkida detsentraliseeritud rahanduse suurema kasutamise, tuleb nõuetekohaselt jälgida ja käsitleda. Kõigis neis küsimustes on äärmiselt oluline koostöö riiklike ja Euroopa järelevalveasutuste vahel, samuti koostöö EKP ja rahvusvaheliste reguleerivate asutustega.

---

¹⁸ Nõukogu 14. detsembri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2523 hargmaiste ettevõtete kontsernide ja suurte riigisestest kontsernide ülemaailmse madalaima maksustamistaseme tagamise kohta liidus (ELT L 328, 22.12.2022, lk 1). Komisjon tegeleb ka konkreetsete algatustega, nagu näiteks BEFIT ja FASTER, ning on esitanud ettepanekud hulga meetmete kohta ELi käibemaksusüsteemi ajakohastamiseks (COM(2022) 701, COM(2022) 703 ja COM(2022) 704), mis käsitlevad maksueeskirjade lihtsustamist, bürokraatia vähendamist ning agressiivse maksuplaneerimise ja maksustamise vältimise tavade piiramist.

¹⁹ ELis on lõpule jõudmas ka panganduspaketi üle peetavad läbirääkimised ning komisjon võttis hiljuti vastu ettepaneku parandada kriisiohje- ja hoiusekindlustusraamistiku kohaldatavust väikeste ja keskmise suurusega pankade suhtes (COM(2023) 225 final).

Komisjon on makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluse raames tuvastanud makromajandusliku tasakaalustamatuse või ülemäärase tasakaalustamatusega seotud haavatavuse 11 liikmesriigis. Kuue liikmesriigi puhul näib, et varem kindlaks tehtud haavatavus on praeguseks kontrolli alla saadud ja ajutist laadi. Tekstikast 2 sisaldab kokkuvõtet liikmesriikide makromajandusliku tasakaalustamatuse kohta praeguse seisuga tehtud järeldustest; üksikasjalikum teave on esitatud 4. liites.

Tekstikast 1. Ajakohastatud teave stabiilsuse ja kasvu pakti kohase järelevalve kohta

2023. aasta kevadise Euroopa poolaasta paketi raames võttis komisjon vastu ELi toimimise lepingu artikli 126 lõike 3 kohase aruande 16 liikmesriigi kohta. Need riigid on Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Läti, Ungari, Malta, Austria, Poola, Sloveenia, Slovakkia ja Soome. Kõigi nende liikmesriikide puhul, välja arvatud Soome, hinnatakse aruandes nende vastavust eelarvepuudujäägi kriteeriumile. Bulgaaria, Saksamaa, Eesti, Sloveenia ja Slovakkia puhul koostati aruanne seetõttu, et 2023. aastaks kavandatud eelarvepuudujääk ületab aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst, samas kui teistel liikmesriikidel ületas valitsemissektori eelarvepuudujääk 2022. aastal 3 % SKPst. Peale selle hinnatakse Prantsusmaa, Itaalia ja Soome puhul aruandes eelarve täitmise andmete põhjal ka võlakriteeriumi täitmist 2022. aastal.

Nagu komisjon märkis juba oma 8. märtsi 2023. aasta teatises eelarvepoliitika suuniste kohta 2024. aastaks, ei tee ta 2023. aasta kevadel ettepanekut algatada uusi ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlusi. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ning COVID-19 pandeemia jätkuv makromajanduslik ja eelarvemõju tekitavad ebakindlust, sealhulgas üksikasjaliku eelarvepoliitika kujundamisel. Liikmesriikide puhul, kelle võla suhe SKPsse ületab kontrollväärtust 60 % SKPst, võtab komisjon kõigi asjakohaste tegurite hindamisel arvesse, et võla vähendamise sihttaseme järgimine tähendaks liiga suurt jõupingutust nõudvat varast eelarve kohandamist, mis võib ohustada majanduskasvu. Seepärast on komisjon seisukohal, et võla vähendamise sihttaseme järgimine ei ole praegustes majandustingimustes õigustatud.

Rumeenia on pandeemiaeelse arengu põhjal ainus liikmesriik, kelle suhtes kohaldatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust. 3. aprillil 2020 otsustas nõukogu 2019. aastaks kavandatud ülemäärase eelarvepuudujäägi põhjal, et Rumeenias esineb ülemäärane eelarvepuudujääk. Oma 17. juuni 2022. aasta muudetud soovitusel kutsus nõukogu Rumeeniat üles kõrvaldama ülemäärase eelarvepuudujäägi hiljemalt 2024. aastaks. 2022. aastal oli Rumeenia valitsemissektori eelarvepuudujääk nõukogu soovitusel kooskõlas. Struktuurse eelarvepositsiooni kohandamine oli aga nõukogu soovitatust väiksem, samas kui valitsemissektori esmaste netokulude nominaalne kasvumäär ületas soovitatud määra. Menetlus on peatatud.

Komisjon jätkab liikmesriikide majandusliku ja eelarveseisundi jälgimist. Sügisel võtab komisjon vastu arvamused euroala liikmesriikide eelarvekavade kohta, et tagada 2024. aasta eelarvete kooskõla riigipõhiste soovitustega, mis moodustavad osa 2023. aasta kevadisest Euroopa poolaasta paketist ja mille nõukogu võtab vastu 2023. aasta jooksul. 2024. aasta kevadel teeb komisjon nõukogule ettepaneku algatada kooskõlas kehtivate õigusnormidega 2023. aasta eelarve täitmise andmete põhjal ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused.

Tekstikast 2. Makromajanduslik tasakaalustamatus liikmesriikides

Komisjon on hinnanud makromajandusliku tasakaalustamatuse olemasolu 17 liikmesriigis, mis valiti 2023. aasta häiremehhanismi aruandes välja põhjalikuks analüüsiks. Kümnes neist liikmesriikidest tuvastati makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluse raames toimunud viimase iga-aastase järelevalvetsükli käigus tasakaalustamatus või ülemäärane tasakaalustamatus. Ülejäänud seitsme puhul leiti, et neil esineb uue tasakaalustamatuse oht. Selleks et saada teavet põhjalikes analüüsides tasakaalustamatuse ja ülemäärase tasakaalustamatuse kindlakstegemiseks, uuris komisjon selle aasta järelevalvetsükli raames ühiste šokkide mõju valitud liikmesriikide majandusele ning avaldas kolm temaatilist märgukirja – inflatsiooni, eluasemehindade ja välispositsioonide jätkusuutlikkuse kohta^[1].

Kiire inflatsiooni tõttu joonistub makromajandusliku haavatavuse hindamisel välja ebakindlus. Kui erinev inflatsioonidünaamika jätkub, võib kulupõhine konkurentsivõime kiire inflatsiooniga liikmesriikides väheneda, mistõttu nende haavatavus võib kasvada. Samal ajal kaasneb kiire inflatsiooniga rahastamistingimuste karmistumise oht. Inflatsioonil on ka negatiivne jaotuslik mõju. Aeglase ja üksteisele lähenevate inflatsioonisuundumuste taastumine kogu ELis vähendaks neid probleeme. Eluasemehindade märkimisväärne tõus alates 2020. aastast koos rahastamiskulude järsu suurenemise ja kodumajapidamiste reaalsetele sissetulekutele avalduva survega suurendab hinnakorrektsioonide väljavaadet, eelkõige liikmesriikides, kus kinnisvaraturud on rohkem ülehinnatud.

Avaliku ja erasektori võlga seotud pikaajaline tasakaalustamatus on hakanud nominaalse majanduskasvu, eelkõige kiire inflatsiooni toel taas vähenema. Erasektori ja valitsemissektori võla suhe SKPsse on vähenenud, sest SKP nominaalkasvul on olnud tugev nimetaja muutuse mõju. Rahastamistingimuste karmistumine suurendab riski, eriti riikides ja sektorites, kus on ülekaalus ujuvad intressid või kus (re-)finantseerimise vajadused on suuremad; vahetuskursside volatiilsus võib raskendada võla teenindamist, kui võlgu hoitakse välisvaluutas. Välispositsiooni vallas kahandab SKP suur nominaalkasv riikide välispositsioonide väärtust SKP suhtes, samas kui kaubandusbilansi järsk vähenemine on kaasa toonud jooksevkontode üldise vähenemise, seda ka netovõlausaldajariikide puhul. 2022. aasta keskpaigas haripunkti saavutanud energiahindade edasine langus peaks aga 2023. aastal jooksevkontosid suurendama (nii puudujääki kui ka ülejääki), kusjuures mõnes liikmesriigis on praegugi märkimisväärne jooksevkonto puudujääk või ülejääk. Pangandussektor on pandeemia mõjuga hästi toime tulnud ja viivislaenude maht on jätkuvalt vähenenud, eriti riikides, kus nende maht oli kõige suurem.

Komisjon võttis makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluse raames vastu mitu otsust. Küprose haavatavus väheneb, mille tulemusena paraneb tema tasakaalustamatuse liigitus. Seevastu Ungaris on haavatavus suurenenud sedavõrd, et taas tuleb teha järeldus tasakaalustamatuse olemasolu kohta. Mõnes liikmesriigis, mida analüüsiti esmakordselt üle pika aja põhjalikult, ei tuvastatud praeguse seisuga tasakaalustamatust. Ülejäänud analüüsitud liikmesriikides on suundumused üldiselt soodsad, kuid asjaomased väljakutsed püsivad. Euroopa poolaasta raames antud riigipõhiste soovitude ning taaste- ja vastupidavuskavades sisalduva

^[1] „External Sustainability Analysis“, *European Economy-Institutional Papers* 196; „Housing Market Developments“, *European Economy-Institutional Papers* 197; „Inflation Differentials in Europe and Implications for Competitiveness“, *European Economy-Institutional Papers* 198.

poliitilise tegevuskava rakendamine peaks toetama makromajandusliku haavatavuse edasist vähendamist.

– Küprosel, kus esines kuni 2022. aastani ülemäärane tasakaalustamatus, esineb tasakaalustamatus, kuna era- ja valitsemissektori võla ning välisvõlaga seotud haavatavus on üldiselt vähenenud, ehkki see on endiselt murettekitav.

– Ungari puhul on praeguseks kindlaks tehtud tasakaalustamatus. Esinevad langusriskid ja kui kiiresti ei võeta poliitikameetmeid, võib tasakaalustamatus edaspidi muutuda ülemääraseks.

– Saksamaal, Hispaanias, Prantsusmaal, Madalmaades, Portugalis, Rumeenias ja Rootsis esineb jätkuvalt tasakaalustamatus.

Rumeenias esinevad langusriskid ja kui kiiresti ei võeta poliitikameetmeid, võib tasakaalustamatus edaspidi muutuda ülemääraseks. Seevastu Saksamaal, Hispaanias, Prantsusmaal ja Portugalis väheneb haavatavus sel määral, et nende suundumuste jätkumine ka järgmisel aastal annaks alust otsustada, et tasakaalustamatust ei esine.

– Kreekas ja Itaalias esineb jätkuvalt ülemäärane tasakaalustamatus, kuid nende riikide haavatavus näib vähenevat, muu hulgas tänu poliitilistele edusammudele.

– Tšehhis, Eestis, Lätis, Leedus, Luksemburgis ja Slovakkias ei esine tasakaalustamatust, kuna haavatavus näib praeguse seisuga olevat üldiselt piiratud.

Nende 17 liikmesriigi eriomaseid aspekte kirjeldatakse üksikasjalikumalt 4. liites.

4.2 Energia ja keskkonناسäästlikkus

Hoolimata viimaste kuude saavutustest energiavarustuskindluse valdkonnas ei tohi jääda loorberitele puhkama, sest vaja on valmistuda järgmiseks talveks. EL on viimase aasta jooksul teinud märkimisväärseid edusamme energia säästmisel, energiavarustuse mitmekesistamisel ja olemasoleva taristu optimeerimisel. Ajavahemikul 2022. aasta augustist 2023. aasta märtsini vähenes ELi maagaasitarbimine 2017–2022. aasta samade kuude keskmise gaasitarbimisega võrreldes 17,7 %²⁰. Torujuhtmete kaudu Venemaalt imporditava gaasi osakaal kogu ELi gaasiimpordis langes 2023. aasta jaanuaris 7 %-le, samas kui varem on see olnud ligikaudu 50 %. Selle põhjuseks olid ELi ja liikmesriikide valitsuste võetud meetmed, struktuursed nõudluse muutused, aga ka kõrged hinnad. Meritsi imporditav veeldatud maagaas etendas Venemaa gaasimahtude asendamisel juhtivat rolli, kasvades 2021. aasta 81 miljardilt kuupmeetritl 2022. aastal ligikaudu 135 miljardi kuupmeetriini. Uued veeldatud maagaasi projektid peaksid veelgi suurendama ELi veeldatud maagaasi impordivõimsust, vältides samas tuleviku jaoks tarbetut seotust. Venemaa gaasitarnete võimalik täielik seiskumine, taristuga seotud vahejuhtumid, põuad ja elektrijaamade plaaniväline hooldamine võivad siiski tekitada ELi energiavarustuskindluses probleeme, nõudes jätkuvat valvsust. Veeldatud maagaasi kaudu mitmekesistamist hoogustatakse 2023. aastal esimeste ühiste gaasiosustudega ja intensiivsemate püüdlustega leida alternatiivseid gaasitarbijaid. Lisaks peaksid liikmesriikide taaste- ja

²⁰ Eurostat, 19. aprill 2023.

vastupidavuskavade REPowerEU peatükkides sisalduvad meetmed, ühtekuuluvuspoliitika programmid, ELi heitkogustega kauplemise süsteemist saadav tulu ning innovatsioonifondist, moderniseerimisfondist ja programmi „InvestEU“ raames antav rahaline toetus aitama kaasa energiapoliitika, edendades puhast energiat ja energiatõhust ning stimuleerides energianõudluse vähenemist, võimaldades samuti vähendada energiaostuvõimetust ning kõrvaldada riigisiseseid ja piiriüleseid ülekande ja jaotamise kitsaskohti. Peale selle on endiselt väga oluline tõhustada investeeringuid, lihtsustada loamenetlusi ja kõrvaldada muid takistusi, et võimaldada taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu ja nende integreerimist elektrivõrku. Samuti tuleks teha jõupingutusi elektri salvestamise ja võrgu vastupidavuse toetamiseks, et tulla toime pakkumise ja nõudluse kasvava varieeruvusega.

Nüüd, kus suur osa paketist „Eesmärk 55“ on heaks kiidetud, tuleks keskenduda kliima-, energia- ja transpordialaste eesmärkide saavutamiseks vajalike meetmete rakendamisele. Paketiga luuakse tasakaal hinnakujunduse, eesmärkide, standardite ja toetusmeetmete vahel, et saavutada Euroopa kliimamääruses sätestatud 2030. aasta kliimaeesmärk. 2030. aastaks seatud suuremad kliima-, transpordi- ja energiaalased eesmärgid ning ELi otsus vähendada sõltuvust Venemaa fossiilkütustest tähendavad vajadust kiirendada rohepöoret. Eesmisev väljakutse hõlmab kavandatud ja/või kokkulepitud meetmete järjekindlat rakendamist. Samal ajal on 2030. aastaks seatud suuremate eesmärkide saavutamiseks vaja määratleda uued kliima- ja energiapoliitika meetmed. Sellele aitab kaasa liikmesriikide riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamine. Need kavad, milles tuleks arvesse võtta viimaseid riigipõhiseid soovitusi,²¹ tagavad investeeringute prognoositavuse lühikeses, keskpikas ja pikas perspektiivis ning neil on tähtis roll 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks vajalike suuremahuliste investeeringute kaasamisel²². Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha enamikus valdkondades, nagu kliimamuutustega kohanemine (sealhulgas säästev veemajandus), toidusüsteemid (sealhulgas mulla säilitamine ja elurikkuse kadumise peatamine) ning muud maakasutuse valdkonnad. Samal ajal tuleb liikmesriikidel saavutada muud ELi tasandil kokku lepitud keskkonnapoliitika eesmärgid, sealhulgas õhu, vee ja pinnase nullsaaste eesmärk. ELi keskkonnanõuete (lisaks kliima- ja energiaeesmärkidele) saavutamiseks vajalike investeeringute puudujääk on hinnanguliselt 110 miljardit eurot²³. Eelarve planeerimisel tuleks arvesse võtta kliimarisikidega seotud tingimuslikke kohustusi ning edasi tuleks arendada nn rohelise eelarvestamise tavasid, et suunata avaliku sektori investeeringud, tarbimine ja maksustamine ümber keskkonnanõuete prioriteetidele.

Liidu majanduse eri valdkondade rohepöörde hoogustamine vähendab ELi üldist sõltuvust fossiilkütustest ja suurendab selle vastupanuvõimet energiavarustuse šokkidele. Vaatamata riiklikele toetustele on energiahindade tõus tõsiselt mõjutanud paljusid ettevõtjaid, eriti väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid (VKEd) ning energiamahukates majandusharudes tegutsevaid ettevõtjaid. Poliitikameetmed peaksid jätkuvalt keskenduma rohepöörde edendamisele sellistes valdkondades nagu tööstus- ja tootmisprotsesside ning hoonete energiatõhusus, tööstuse CO₂

---

²¹ Komisjoni teatis suuniste kohta liikmesriikidele 2021.–2030. aasta riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamiseks (C/2022/9264 final).

²² Vt ka COM(2022)83 final ja SWD(2022) 230 final.

²³ COM(2022) 438 final.

heite vähendamine ja ringmajandus²⁴. Maksimeerida tuleks koostoimet digipöördega. Liikmesriigid peaksid oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu jätkama investeerimist saastevabasse või fossiilkütusevabasse vesinikku tööstusharudes ja teatavates transpordisektorites, nagu maantee- ja meretransport, ning lennunduses, kus heidet on muidu raske vähendada. Lisaks võimaldaks keskkonnakahjulike toetuste edasine vähendamine ja põhimõtte „saastaja maksab“ kasutuselevõtt jätta looduse seisundi halvenemisega seotud kulud saastajate kanda ning soodustada ressursitõhusust ja tootlikkust. Tagamaks, et ühtegi inimest ega piirkonda ei jäeta kõrvale, tuleks arvesse võtta jaotumisega seotud, territoriaalset ja sotsiaalset mõju. Õiglase ülemineku fondi tuleks hästi ära kasutada, et aidata kaasa õiglasele üleminekule kõige enam mõjutatud territooriumidel, sealhulgas toetades ümber- ja täiendõppe meetmeid.

Selleks et kiirendada taastuvenergia ja muude nullnetolahenduste tootmist ja kasutuselevõttu, on väga oluline, et liikmesriigid võtaksid meetmeid loamenetluste lühendamiseks ja lihtsustamiseks. Riigi tasandi pikad ja keerulised loamenetlused kujutavad endast peamist kitsaskohta taastuvate energiaallikate kasutuselevõtul enamikus liikmesriikides. 2022. aastal käsitles ühtse turu normide täitmise tagamise rakkerühm²⁵ ettevõtjate teadete põhjal ligikaudu 170 menetluslikku takistust taastuvate energiaallikatega seotud lubade andmisel eri liikmesriikides ja leppis kokku neist 80 kõrvaldamises. Silmapaistvamad näited on pikad menetlused, lubade andmisega tegelevate asutuste ebapiisav personal, killustatud otsustusprotsess ja puudulik koordineerimine, mille tulemuseks ei ole otsused ja ajakavad piirkonniti omavahel kooskõlas.

Elektri ülekande- ja jaotustaristu, sealhulgas piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste kiirem laiendamine ja ajakohastamine on taastuvate energiaallikate oluliselt suurema osakaalu integreerimise ja elektripõhise nõudluse suurendamise oluline eeltingimus. Liikmesriigid peaksid keskenduma uutele energia pika- ja lühiajalise salvestamise rajatistele, et tagada paindlikkus ja varustuskindlus energiasüsteemides, kus on palju varieeruvaid taastuvaid energiaallikaid. Liikmesriikide kavatsus võtta kasutusele avamere taastuvenergia (2030. aastaks 111 GW) osutab vajadusele, et liikmesriigid rajaksid kiiresti selleks vajalikud avamereelektrivõrgud ja tugevdaksid maismaaelektrivõrke.

Tugev ja uuenduslik tootmisvõimsus keskkonnahoidliku tehnoloogia väärtusahelates kiirendab rohepööret. Selleks et suurendada ELis nullnetotehnoloogia vastupidavust ja konkurentsivõimet ning muuta ELi energiasüsteem turvalisemaks ja kestlikumaks, esitas komisjon 2023. aasta märtsis ettepaneku võtta vastu nullnetotööstuse määrus²⁶. Samal ajal peavad liikmesriigid paremini ära kasutama oma käsutuses olevaid andeid, intellektuaalset vara ja tööstussuutlikkust ning soodustama veelgi rohkem erainvestorite osalemist ELis asuvates idufirmades ja innovatsiooni laiendamist²⁷. Liikmesriigid peaksid keskenduma ka nende probleemide lahendamisele, mis on seotud oskustöölise nappusega puhta energia tehnoloogia eri

---

²⁴ Ringmajandusele ülemineku kiirendamine võib suurendada ELi avatud strateegilist autonoomiat ja aidata märkimisväärselt kaasa primaarenergia säästmisele.

²⁵ [Ühtse turu eeskirjade täitmise tagamise rakkerühma aruanne 2021. ja 2022. aasta kohta](#) (2022).

²⁶ COM(2023) 62 final.

²⁷ Vt ka COM(2022) 332 final.

segmentides. Puhta energia sektori konkurentsivõime tugevdamine on oluline kava „REPowerEU“ ja ELi pikemaajaliste eesmärkide saavutamiseks²⁸.

Puhta tehnoloogia tootmine peab tagama juurdepääsu kriitilise tähtsusega toorainetele, sealhulgas mitmekesistamise, ringlussevõtu ja asendamise kaudu. ELi rohe- ja digipöörde eesmärkide saavutamine eeldab juurdepääsu turvalistele, kestlikele ja mitmekesistele kriitilise tähtsusega toorainete allikatele, sõltuvuse vähendamist üksikutest tarnijatest ning turvaliste ja kestlike tarneahelate loomist kaevandamiseks, töötlemiseks ja rafineerimiseks ning ringlussevõtuks. Sellega seoses on väga oluline kasutada ära ja laiendada koostööd ELi kaubanduspartneritega, sealhulgas sõlmides vastastikku kasulikke strateegilisi partnerlusi tärkava turumajandusega riikide ja arenguriikidega. Ka ringmajanduse lahendused ja ärimudelid pakuvad märkimisväärseid võimalusi strateegilise autonoomia eesmärkide saavutamiseks, kaitstes samal ajal keskkonda. Ringlussevõetavuse kavandamine, ringlussevõtt ja ringmajandusele ülemineku edendamine on kriitilise tähtsusega toorainete määruse²⁹ prioriteetid. Liikmesriigid peaksid seda täiendama, näiteks seoses püsिमagnetitega ja kaevandamisjäätmete uuesti kasutamiseга. Välja tuleks töötada sidusad strateegiad, et lisaks takistuste kõrvaldamisele edendada materjalide uurimist, kaevandamist, töötlemist ja ringlussevõttu kõikjal Euroopas. Laiemalt ei ole ELi tööstuse üleminek ringmajandusele veel realiseerunud, sest loodusvarade tootlikkus kasvas aastatel 2012–2021 vaid vähesel määral.

4.3 Tootlikkus

Hästi toimiv ühtne turg vähendab tootlikkuse ja konkurentsivõime erinevusi ELi liikmesriikide ja piirkondade vahel. Ühtne turg on toetanud Euroopa jõukust alates selle loomisest kolmkümmend aastat tagasi. ELi ettevõtjad nadivad hüvesid, mida võimaldab enam kui 450 miljoni tarbijaga „omakandi turg“, lihtsam juurdepääs mitmesugustele tarnijatele ja väiksemad ühikukulud, samas kui ELi kodanikud saavad kasu suuremast innovatsioonist, madalamatest hindadest ning rangematest ohutus- ja keskkonnakaitsenõuetest, mille tingib ettevõtjate vaheline konkurents³⁰. Lisaks kaitseb ühtne turg liitu suurte nõudluse või pakkumise šokkide eest ning võib aidata ohjeldada hinnasurvet kiire inflatsiooni perioodidel. Keskpikas ja pikas perspektiivis võib ühtne turg aidata kõrvaldada tarneahelate nõrku kohti ning toetada rohe- ja digipöörde elluviimise suutlikkuse suurendamist ning ELi vastupanuvõimet ja julgeolekut. Kuigi ühtne turg on ELi üleilmse atraktiivsuse seisukohast väga oluline, on keskmine tootlikkuse kasv viimastel aastakümnetel aeglustunud ja olnud teiste suuremate majanduspiirkondadega võrreldes nõrgem, pärssides ELi ettevõtete konkurentsivõimet³¹. Mitmes ELi liikmesriigis ja piirkonnas on tootlikkuse kasv tegelikult seiskunud, mille tulemusena suurenevad erinevused eelkõige ELi liikmesriikide sees. Samuti esineb märkimisväärseid piirkondlikke erinevusi haridusele, teadusuuringutele ja innovatsioonile ning liikuvusele juurdepääsul, eriti maapiirkondades ja äärealadel ning keskustest väga kaugel, nagu äärepoolseimad piirkonnad, kus esmaste teenuste ja sotsiaalsete tugiteenuste kättesaadavus on jätkuvalt üldine probleem. Ühtekuuluvuspoliitika programmide ning taaste- ja vastupidavuskavade rakendamine kuni 2026. aastani aitab oluliselt parandada ELi konkurentsivõimet ja suurendada ELi sidusust. Lisaks

---

²⁸ COM(2022) 643 final.

²⁹ COM(2023) 160 final.

³⁰ COM(2023) 162 final.

³¹ COM(2023) 168 final.

investeermismeetmete, sealhulgas programmi „InvestEU“ raames rakendatavatele meetmete, hõlmavad taaste- ja vastupidavuskavad reforme, mille eesmärk on lihtsustada regulatiivset keskkonda riiklikul ja piirkondlikul tasandil, kiirendada juurdepääsu rahastamisele ning parandada VKEde kasvu ja vastupanuvõimet töötajate ümber- ja täiendõppe või VKEde teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamise kaudu.

Tootlikkust võimaldaks märkimisväärselt suurendada ka teenuste tõeline ühtne turg. ELi teenusteturgul esineb mitu probleemi, sealhulgas väike konkurentsiturve, tootmisega võrreldes madalam tootlikkuse tase ja kasvumäär, piiriüleste teenuste vähene integreerimine ja vähene ametialane liikuvus. Regulatiivsete piirangute vähendamine riikide tasandil edendaks konkurentsi, hõlbustaks tööjõu liikuvust ja suurendaks teenuste pakkumist seal, kus vastavaid teenuseid kõige rohkem vajatakse. See tugevdaks selliste tootmisharude konkurentsivõimet, kus ostetakse sisse ka palju kutsealateenuseid ja mille tooteid pakutakse üha enam koos teenustega. Regulatiivsete takistuste vähendamine on aga edenenud aeglaselt, mõnel juhul on reformid tagasi pööratud ja riikides kehtib endiselt suur hulk piiranguid³². Näiteks on regulatiivsed takistused paljudes liikmesriikides eriti levinud peamiste äriteenuste puhul, nagu õigus-, raamatupidamis- ja arhitektiteenused. Rohepöörde seisukohast väga olulist ehitussektorit mõjutavad sageli loa- ja kvalifikatsiooninõuded, mis on tarbetult koormavad. Killustatud vastutusosalad ning teatavatele kutse- ja erialadele reserveeritud tegevus (eelkõige arhitektide ja tsiviilehitusinseneride puhul) mõjutavad veelgi spetsialistide vaba liikumist. Jaateenuste puhul oli piirangute hulk paljudes liikmesriikides 2022. aastal 2018. aastaga võrreldes kas sama või isegi suurem³³.

Regulatiivsete takistuste kõrvaldamine, tagades samal ajal hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõtte austamise, suurendab institutsioonilist vastupanuvõimet ja parandab ettevõtluskeskkonda. 60 % takistustest, mida ELi ettevõtjad praegusel ajal kogevad, on sama liiki kui need, millest teatati 20 aastat tagasi. Enamik neist on seotud riikide reguleerimis- ja haldustavadega, mida saavad parandada liikmesriigid ise. Ainuüksi kaupade ja teenuste ühtsele turule pääsu takistavate tegurite kõrvaldamine liikmesriikide tasandil võib tuua majandusse 2029. aasta lõpuks juurde 713 miljardit eurot³⁴. Õigusaktidest tulenevate ja haldustakistuste kõrvaldamist toetavad taaste- ja vastupidavusraha raames tehtavad reformid ning komisjon on kutsunud liikmesriike üles käimasoleva muutmise käigus veelgi tugevdama reforme selles valdkonnas. See täiendab eespool nimetatud ühtse turu eeskirjade täitmise tagamise rakkerühma tööd. Kasvab ka siseturu probleemide lahendamise võrgustiku (SOLVIT)³⁵ kasutamine ühtset turgu käsitlevate õigusaktide kohaldamisega seotud probleemide lahendamiseks, eriti ettevõtluse sidusrühmade seas. Hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõtte austamine, eelkõige sõltumatud, kvaliteetsed ja tõhusad kohtusüsteemid,³⁶ toimivad ja tulemuslikud maksusüsteemid, tõhusad maksejõuetus- ning korrupsiooni- ja pettusevastased raamistikud on samuti inimeste hüvanguks toimiva majanduse peamised eeldused, mis aitavad kaasa ettevõtluskeskkonna parandamisele. Lisaks kavatses komisjon teha uusi jõupingutusi, et ratsionaliseerida ja lihtsustada äriühingute ja

---

³² COM(2021) 385 final.

³³ Euroopa Komisjon, 2022. aasta ajakohastatud jaemüügisektori piirangute taseme näitaja, *avaldatakse peatselt*.

³⁴ COM (2023) 162 final, 16.3.2023.

³⁵ SWD(2022) 325 final.

³⁶ Euroopa poolaasta kõrval hõlmab ka õigusriigi olukorda käsitleva komisjoni aruande üks osa kohtusüsteemide toimimist.

haldusasutuste aruandlusnõudeid, eesmärgiga vähendada aruandluskoormust 25 % võrra, kahjustamata seejuures asjaomaseid poliitikaeesmärke.

Hästi toimivad kapitaliturud on väga olulised rohe- ja digipöörde rahastamiseks ning ELi makromajandusliku vastupanuvõime ja ELi avatud strateegilise autonoomia toetamiseks.

Avaliku sektori poolne rahastamine koos kapitaliturgude liidu arendamise kiirendamisega võib aidata kaasata märkimisväärsel hulgal rohe- ja digipöördeks vajalikke erasektori rahalisi vahendeid. Alates kapitaliturgude liidu algatuse käivitamisest 2015. aastal on tehtud mõningaid edusamme, kuid ELi kapitaliturud on endiselt killustatud ja vähearenenud, mis osutab vajadusele täiendavate konkreetsete meetmete järele. Intressimäärade tõusu tingimustes on paljudel ettevõtjatel, eelkõige VKEdel, raskusi rahastamisvõimaluste leidmisel. Kõrgete energiahindade kõrval nõrgendab ettevõtjate, eelkõige VKEde vastupanuvõimet ka maksetega hilinemine. Selle olukorra parandamiseks on vaja suurendada ühiseid jõupingutusi, kaasates poliitikakujundajaid ja turuosalisi kõikjal ELis³⁷. ELi tootlikkuse ja konkurentsivõime edasine kasv tuleneb uuenduslikumatest ja turvalisematest maksesüsteemidest ning avatud rahanduse raamistikust, mis võimaldab kasutada ära digiülemineku eeliseid.

Digiüleminek mängib olulist rolli konkurentsivõime suurendamisel ning see nõuab paremate digioskustega tööjõudu, sealhulgas VKEde puhul, ja avalike teenuste edasisel digiüleminekul. Digioskustega elanikkond kiirendab tehnoloogilist arengut ja suurendab tootlikkust. VKEde digiüleminek on hädavajalik nende innovatsioonipotentsiaali ja konkurentsivõime suurendamiseks. Seda saab hoogustada kõikehõlmavate meetmetega, nagu osutati kahes hiljutises ettepanekus võtta vastu nõukogu soovitusel kavandatud digiõppe ja -oskuste kohta,³⁸ mille digiõpet ja -oskusi käsitlev struktureeritud dialoog valmistas pinda ette. Valitsemissektori digiüleminek, mis hõlmab internetis kättesaadavate avalike teenuste ulatuse ja koostalitlusvõime laiendamist ning avaandmete kättesaadavust, parandab ettevõtluse tõhusust. Lisaks toetab digipöörde rohepöõret, kuna digitehnoloogial, nagu kosmoseandmed ja -teenused, on kliimameetmetes oluline roll³⁹. Poliitikaprogramm „Euroopa digikümnend“ kätkeb endas tegevuskava ELi digipöörde potentsiaali vallandamiseks, mis aitab saavutada konkurentsivõimelisemat Euroopat.

Riigihanketurgudel peab valitsema avatud konkurents, et avaliku sektori raha eest saadava hinna ja kvaliteedi suhe oleks optimaalne. Selliste riigihangete arv, kus esitati ainult üks pakkumus, on viimastel aastatel kasvanud. 2022. aastal oli selliste riigihangete osakaal ELi tasandil suurim (37 %) pärast 2014. aasta riigihankedirektiivi vastuvõtmist⁴⁰. Liikmesriigid peavad tegema jõupingutusi selle osakaalu vähendamiseks, et luua võrdsed tingimused. Riigihanked võivad nõudluse mitmekesistamise kaudu stimuleerida tarneahelaid. Kui kasutada riigihankeid strateegiliselt ja mitte keskenduda ainult hinnale, võib see parandada ka kvaliteeti, vastupanuvõimet ja kestlikkust. Nullnetotööstuse määrus peaks lihtsustama innovatiivsete,

³⁷ Euroopa Komisjon avaldab 2023. aasta juunis VKEde abipaketi ning esitas hiljuti ettepanekud, mille eesmärk on muuta ELi arveldusteenused atraktiivsemaks ja vastupidavamaks, ühtlustada teatavad äriühingute maksejõuetust käsitlevad normid kogu ELis ning leevendada igas suuruses äriühingute, eelkõige VKEde halduskoormust, mis on seotud börsil noteerimisega ja börsile jäämisega (COM(2022) 696 final).

³⁸ COM(2023) 205 final; COM(2023) 206 final.

³⁹ Vt näiteks ELi tegevuskava energiasüsteemi digiüleminekuks, COM(2022) 552.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (EMPs kohaldatav tekst, ELT L 94, 28.3.2014, lk 65).

jätksuutlike VKEde või VKEsid hõlmavate konsortsiumide osalemist hangetes⁴¹. Võimaluse korral tuleks hankemenetlused kavandada viisil, mis võimaldab VKEdel neis osaleda.

Innovatsioon on tootlikkuse kasvu üks peamisi tõukejõude, kuid see seisab silmitsi mitmesuguste kitsaskohtadega. Enamiku liikmesriikide jaoks on ühiseks probleemiks muutunud loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna kõrgelt kvalifitseeritud personali nappus, mis õõnestab ettevõtjate kasvupotentsiaali, sealhulgas innovatsioonimahukates ja kõrgtehnoloogilistes sektorites. Innovatsioon on suurel määral koondunud mõningatesse liikmesriikidesse ja ELi piirkondadesse, eelkõige pealinnadesse ja teistesse suurlinnapiirkondadesse, ning selle kontsentratsioon on endiselt märksa kõrgem Põhja- ja Lääne-Euroopas. Paremate innovatsioonitulemuste saavutamist pidurdavad mitmed puudused, nagu ebapiisavad ja/või ebakorrapärased avaliku sektori investeeringud teadus- ja arendustegevusse, nõrgad sidemed teadusasutuste ja ettevõtjate vahel enamikus liikmesriikides või ebaefektiivne avaliku sektori toetus ettevõtjate innovatsioonile. Murrangulist innovatsiooni mõjutavad näiteks kasvufirmade puudumine, raskused kapitalile juurdepääsul, regulatiivne koormus ja ühtsel turul tegutsemise takistused. Paljusid meetmeid rakendatakse taaste- ja vastupidavuskavade alusel. Kõnealuseid probleeme aitavad lahendada ka ühtekuuluvuspoliitika raames tehtavad investeeringud ja muud algatused, nagu piirkondlikud innovatsiooniorud.

4.4 Öiglus

Kuigi ELi tööturg on seni osutunud vastupidavaks, võivad tööturu väljavaateid ja kodumajapidamisi mõjutada kiire inflatsioon ja ebakindlus. 2022. aasta [neljandas kvartalis] oli tööhõive määr ELi tööturul rekordiliselt kõrge [74,8 %], mis tähendab märkimisväärset edasiminekut 2030. aastaks seatud eesmärgi (vähemalt 78 % tööhõive määr) saavutamisel. Tööjõupuuduse ja oskustöölise nappuse määrad on endiselt kõrged ja ületavad 2019. aasta taset, ehkki hakkasid 2022. aasta teises pooles tööturu üldiselt positiivse toimimise kontekstis langema. Sellest hoolimata peaks majandustegevuse aeglustumine 2023. ja 2024. aastal kaasa tooma tööturu tagasihoidlikuma arengu. Lisaks on piirkondlikud erinevused tööturul endiselt suured ja mõnes piirkonnas on tööhõive määr alla 50 %. Samuti püsib mõnes elanikkonnarühmas, sealhulgas naiste ja noorte seas, märkimisväärne tööhõivelõhe. Järsud hinnatõusud, eriti toiduainete, energia ja transpordi puhul, on mõjutanud eelkõige madala sissetulekuga ja väiksema keskmise sissetulekuga leibkondade ostujõudu. Nende artiklite osakaal on selliste leibkondade tarbimiskorvides suurem, mistõttu on vaja sihipäraseid sotsiaalpoliitilisi meetmeid. Reageerimisvõimeline palgapoliitika ja tõhusad kollektiivläbirääkimised on selles kontekstis keskse tähtsusega, võimaldades edendada reaalpalka piisavat kasvu, eriti madala sissetulekuga töötajate puhul. Oluline roll on miinimumpalga korrapärasel ajakohastamisel. ELi miinimumpalga direktiivi⁴² vastuvõtmine annab positiivse tõuke meetmetele, millega tagatakse piisav miinimumpalk.

Ostujõu vähenemise leevendamiseks ja vaesusriski suurenemise vältimiseks tuleb kaitsta ja tugevdada sotsiaalkaitsesüsteeme, sealhulgas nende piisavust ja jätkusuutlikkust. Selleks et vältida inimeste sattumist vaesusesse või sotsiaalsesse tõrjutusse, sealhulgas

⁴¹ Vt ka Euroopa uus innovatsioonikava, COM(2022) 332 final.

⁴² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

energiaostuvõimetuse tekkimist, ning olemasoleva ebavõrdsuse suurenemist, on sotsiaalsed olukorda vaja pidevalt jälgida ja võtta operatiivselt poliitikameetmeid. Kasvava elukalliduse kontekstis on oluline kõrvaldada lüngad juurdepääsus piisavale ja jätkusuutlikule sotsiaalkaitsele ning sotsiaalse kaasamise süsteemidele, et minimeerida kiire inflatsiooni mõju haavatavatele inimestele; see peaks lisanduma palgatõusudele, mis leevendavad eelkõige madalapalgaliste ostujõu vähenemist. Selleks et sotsiaaltoetused oleksid kiire inflatsiooni tingimustes piisavad, on vaja rakendada struktuurseid või ajutisi mehhanisme sotsiaaltoetuste kohandamiseks, tagades samal ajal, et vastavad kulud jäävad eelarve seisukohast jätkusuutlikuks. Samal ajal peavad sotsiaalkaitse- ja kaasamissüsteemid säilitama stiimuli töötada ning aktiivselt edendada tööturule sisenemist ja seal osalemist, sealhulgas omavahel seotud kvaliteetsete teenuste kaudu. Tervishoiu- ja sotsiaalsektoris on vaja luua rohkem töökohti, millega on setotud uued oskused, ka tulenevalt elanikkonna vananemisest, krooniliste haiguste koormusest, uutest tervishoiualased nõudmistest ja uutest tehnoloogilistest lahendustest. Parandada tuleb juurdepääsu taskukohastele, kvaliteetsetele ja jätkusuutlikele tervishoiuteenustele ja pikaajalisele hooldusele. Jätkuvad e-tervise süsteemiga kaasnevad muutused tervishoiule juurdepääsu ja tervishoiuteenuste saamise viisis, nõudes tervishoiutöötajatelt üha kõrgemat digioskuste taset ja mitmekesisemaid teadmisi.

Haridus- ja koolitussüsteemid on tööjõupuuduse ja oskustöölise nappuse vähendamisel ja ennetamisel keskse tähtsusega. Praegu valitseb suurim tööjõupuudus tervishoiu ja pikaajalise hoolduse, majutuse, ehituse ja IKT valdkonnas ning nendega seotud kutsealadel, samuti rohepöörde seisukohast olulistest sektorites, nagu taastuvad energiaallikad ja energiatõhusus. Lisaks tsüklilisele arengule kajastab oskustöölise nappus struktuurseid muutusi ELi majanduses, sealhulgas elanikkonna vananemist ning käimasolevat rohe- ja digipööret, mis toob kaasa muutused selles, milliseid oskuseid vajatakse. Samal ajal toovad need esile haridus- ja koolitussüsteemide praegused nõrgad kohad. Kuigi mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal väheneb, on see mõnes liikmesriigis endiselt suur. Juba 2018. aastal puudusid igal viiendal 15-aastaselt noorel põhioskused ja ebasoodsatest oludest pärit noortel oli peaaegu kuus korda suurem tõenäosus sattuda haridusteel raskustesse. Viimastel aastatel on surve haridus- ja koolitussüsteemidele suurenenud, kuna on tulnud toime tulla pandeemia mõjuga, asjakohase digitaristu puudumisega ning õpetajate kasvava nappusega kõigil haridustasanditel, eelkõige rohe- ja digipöörde jaoks kõige olulisemate õppeainete puhul. Kolmanda taseme hariduse omandamine küll kasvab, kuid loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika erialade lõpetanute osakaal ei vasta enamikus liikmesriikides tööturu vajadustele. Haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi, kaasavuse ja tööturu vajadustele vastavuse parandamine kõigil tasanditel kogu liidus on tugevate tööturgude ja õiglase ülemineku tagamise seisukohast jätkuvalt otsustava tähtsusega. Samuti pakub naiste, noorte ning alaesindatud ja haavatavate rühmade, näiteks puuetega inimeste, rändetaustaga inimeste ja romade tööturul osalemise suurendamine endiselt olulist võimalust tagada kaasav majanduskasv ja võrdsus.

Ennekõike on järjest pakilisem rohepöörde jaoks vajalike oskuste ja pädevuste arendamine ja omandamine. Üha olulisem on tagada, et kõik töötajad, eelkõige need, kes töötavad rohepöördest enam mõjutatud sektorites ja piirkondades, saaksid kasu kasvuhoonegaaside nullnetoheitega majandusega seotud tööhõive kasvust. Arvestades kiirendatud energiapööret ja ELi rohelise kokkuleppe tööstuskava kohast tehnoloogilist ümberkujundamist, läheb edaspidi eelkõige vaja kutsehariduse ja tehnilise haridusega töötajaid. Liikmesriikides valitseb märkimisväärne ja kasvav tööjõupuudus ning vähene koolitus olulistest sektorites võib tekitada kitsaskohti üleminekul kasvuhoonegaaside nullnetoheitega majandusele.

Mõnes ääre poolses või stagnatsioonist haaratud majandusega piirkonnas on see probleem veelgi suurem. Seetõttu on äärmiselt oluline, et liikmesriigid toetaksid rohemajanduse jaoks vajalike oskuste prognoosimist, omandamist ja pakkumist, et tagada oskuste vastavus tööturu vajadustele ja pakkuda kõigile võrdseid võimalusi, nagu on rõhutatud kõigile liikmesriikidele esitatud riigipõhistes soovitusetes ja kooskõlas nõukogu soovitusel kliimanetraalsusele õiglase ülemineku tagamise kohta. Samuti kiirendaks avaliku sektori töötajate täiend- ja ümberõppe edendamist kõigil tasanditel (sealhulgas kohaliku omavalitsuse tasandil) rohepöördeks vajalikke investeeringuid ja reforme⁴³.

Taaste- ja vastupidavusraha ja ühtekuuluvuspoliitika fondid, eelkõige Euroopa Sotsiaalfond+, aitavad lahendada haridus- ja koolitussüsteemidega seotud väljakutseid kõigil tasanditel. Toetatavad meetmed hõlmavad alusharidusele ja lapsehoiule juurdepääsu parandamist, õppekavade reforme, kõrghariduse ajakohastamist, haridussüsteemist tööturule ülemineku hõlbustamist, täiend- ja ümberõppe võimaluste loomist, eelkõige rohepöörde seisukohast vajalike oskuste puhul, ning aktiivse tööturupoliitika reformimist ja ajakohastamist. Olemasolevatesse taaste- ja vastupidavuskavadesse lisatavate REPowerEU peatükkide alusel toetatakse tööjõu kiiremat ümberkvalifitseerimist ja neile rohepöördeks vajalike oskuste andmist ning tagatakse selles valdkonnas tehtavate reformide ja investeeringute täiendav rahastamine. Lisaks nendele suurematele investeeringutele, sealhulgas programmi „InvestEU“ raames tehtavatele investeeringutele, võib oskustöölisi ja andekaid inimesi käsitlevas komisjoni paketi⁴⁴ esitatud ambitsioonikas ja jätkusuutlik seadusliku rände poliitika samuti aidata lahendada tööjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemi ning kasutada ära Euroopa tööjõu kogu potentsiaali. Euroopa oskusteaasta 2023 annab uut hoogu sidusrühmade kaasamiseks ning avaliku ja erasektori rahaliste vahendite mobiliseerimiseks, et lahendada oskuste nappuse ning keskpika perioodi ja pikaajalise tööjõupuuduse probleem, eelkõige digi- ja roheliste oskuste valdkonnas⁴⁵.

Alates Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja algusest on ajutise kaitse direktiivi alusel ELis vastu võetud peaaegu 4 miljonit põgenikku. Selleks et põgenikud oleksid rahaliselt sõltumatud, toetaksid oma perekondi ja panustaksid vastuvõtvasse kogukonda, on äärmiselt oluline kaasata nad tööturule⁴⁶. Kätesaadavate hinnangute⁴⁷ kohaselt on ELi eri liikmesriikides tööd leidnud 600 000 kuni 1 miljon ajutise kaitse saajat ning töötajana on end registreerinud üle 350 000. Kuna peamine takistus põgenike tööleasumisel on keelebarjäär, on väga oluline pakkuda neile keeleõpet. Selleks, et tagada inimestele juurdepääs tööle, mis vastab nende oskustele ja kogemustele, on samuti oluline oskuste kiire valideerimine ja kvalifikatsioonide

---

⁴³ ELi tehnilise toe instrumentidiga hõlbustatakse juhtalगतuse PACE (avaliku halduse asutuste koostöö ja töötajate vahetus) raames riiklike ja/või piirkondlike haldusasutuste ametnike vahetust, et suurendada haldussuutlikkust ja edendada häid tavasid (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/240, millega luuakse tehnilise toe instrument, ELT L 57, 18.2.2021, lk 1).

⁴⁴ COM(2022) 657 final.

⁴⁵ Euroopa oskusteaasta 2023 eesmärk on aidata lahendada oskuste nappuse ning keskpika perioodi ja pikaajalise tööjõupuuduse probleemi, edendades Euroopa tööjõu ümber- ja täiendõpet ning tagades pakkumise ja nõudluse parema vastavuse tööturul.

⁴⁶ COM(2023) 140 final.

⁴⁷ ELis töötavate ajutise kaitse saajate tegelikku arvu on raske kindlaks määrata, kuna mõne liikmesriigi puhul ei ole andmed kätesaadavad ja kasutatavad teabeallikad on erinevad. Näiteks teatavad mõned riigid tööhõiveteatiste (tööandjate poolt Ukraina kodanike töölevõtmisel esitatud deklaratsioonid) kumulatiivse arvu, mis vastab loodud töökohtade arvule, mitte tegelikult tööle võetud inimeste arvule.

tunnustamine, sealhulgas tööjõudu vajavates sektorites, nagu tervishoid. Paljud liikmesriigid on kooskõlas komisjoni suunistega⁴⁸ juba astunud olulisi samme selle protsessi hõlbustamiseks, kasutades ka CARE (ühtekuuluvusmeetmed pagulaste toetamiseks Euroopas) pakutavat rahastamispaindlikkust. Kuna paljud ajutise kaitse saajad on lastega naised, on alushariduse ja lapsehoiuteenuste kättesaadavus eriti oluline eeltingimus nende tööturul osalemiseks.

Ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ELis suunab jätkuvalt Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamine. Porto sotsiaaltippkohtumisest ja kohustuste võtmisest seoses 2030. aasta peamiste eesmärkidega vaesuse vähendamise, tööhõive ja oskuste valdkonnas on nüüdseks möödunud kaks aastat ning liikmesriikide prioriteediks jääb vajalike reformide ja investeeringute tegemine riiklike eesmärkide saavutamiseks. See on oluline selleks, et toetada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ja sotsiaalset ühtekuuluvust ELis. Kevadise paketi raames teeb komisjon ka ettepaneku kanda tööhõivesuunised üle järgmise iga-aastasessse tsükliks. See tuleneb 2022. aastal toimunud suurest muutusest ning vajadusest kajastada paremini COVIDi-järgset keskkonda ja viimaseid poliitikaalgatusi, samuti kasvavatest aruteludest kestliku ja kaasava heaolu tagamise tähtsuse üle.

5. KOKKUVÕTE

Praeguses geopoliitilises olukorras ning keerukate majanduslike ja sotsiaalsete probleemide tingimustes püüab EL luua tugevat ja tulevikukindlat majandust, mis on konkurentsivõimeline ja tagab pikaajalise heaolu kõigi jaoks. Selleks on vaja kõiki poliitikavaldkondi hõlmavat integreeritud lähenemisviisi, et suurendada tootlikkust, vastupanuvõimet, õiglust ja kestlikku kasvu kogu majandusliku baasi lõikes. Euroopa poolaasta pakub selleks õiget poliitika koordineerimise raamistikku, hõlmates ka taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Kui mõningates liikmesriikides edeneb taaste- ja vastupidavuskava rakendamine hästi, siis teiste puhul esineb nõukogu rakendusotsustes kokku lepitud rakendamise soovituslikust ajakavast mahajäämise oht. Ühtekuuluvuspoliitika 2014.–2020. aasta programmide rakendamine lõpeb 2023. aastal, kuid hiljuti vastu võetud 2021.–2027. aasta programmid pakuvad võimalust hoogustada investeerimist, tagades täieliku vastastikuse täiendavuse taaste- ja vastupidavusrahastuga. Püsivate edusammude tegemiseks peaksid liikmesriigid jätkuvalt keskenduma taaste- ja vastupidavuskavade täiemahulisele ja õigeaegsele rakendamisele kuni 2026. aastani ning hakkama hiljuti kokku lepitud ühtekuuluvuspoliitika programme kiiresti ellu viima. Taaste- ja vastupidavuskavade kavandatud muutmine, sealhulgas REPowerEU peatüki lisamine ja sellega kaasnev lisarahastus, ning ühtekuuluvuspoliitika programmid annavad võimaluse asuda lahendama Euroopa poolaasta raames kindlaks tehtud püsivaid probleeme, sealhulgas kliima- ja energiavaldkonnas.

2023. aasta riigiaruanded annavad hetkeülevaate praegustest majanduse, tööturu ja ühiskonna arengusuundumustest ning lahendamist vajavatest sõlmküsimustest liikmesriikides. Nende sõlmküsimuste analüüs on 2023. aasta riigipõhiste soovitude alus. Selleaastase Euroopa poolaasta raames pööratakse erilist tähelepanu pikaajalisele

---

⁴⁸ Komisjoni teatis suuniste kohta seoses Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja eest põgenevate inimeste juurdepääsuga tööturule, kutseharidusele ja täiskasvanuharidusele (ELT C 233, 16.6.2022, lk 1).

konkurentsivõimele ja tootlikkusele, esitades samal ajal ka ajakohastatud üksikasjalikuma analüüsi energiajulgeoleku ja energia taskukohasuse kohta. Komisjon kutsub liikmesriike üles võtma kindlakäelisi meetmeid, et kõrvaldada riigi ja piirkondade tasandil riigiaruannetes osutatud kitsaskohad, mille on esile toonud hiljutised kriisid. Need hõlmavad vastupanuvõime ja tootlikkuse suurendamist, rahastamisele juurdepääsu hõlbustamist, taskukohase energia pakkumist, strateegilise sõltuvuse vähendamist, ringmajandusele ülemineku kiirendamist, tulevikuks vajalike oskuste tagamist, kvaliteetsete töökohtade loomise toetamist ning majandusliku, teadusliku, tööstusliku ja tehnoloogilise baasi muutmist rohe- ja digipöördeks sobivaks, jätmata kedagi kõrvale.

Komisjon kutsub Euroopa Ülemkogu üles komisjoni 2023. aasta riigipõhiste soovituste ettepanekud kinnitama ja nõukogu need ettepanekud vastu võtma. Samuti kutsub komisjon kõiki ELi liikmesriike üles rakendama soovitusi täielikult ja õigel ajal, tihedas dialoogis sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kõigi teiste sidusrühmadega.

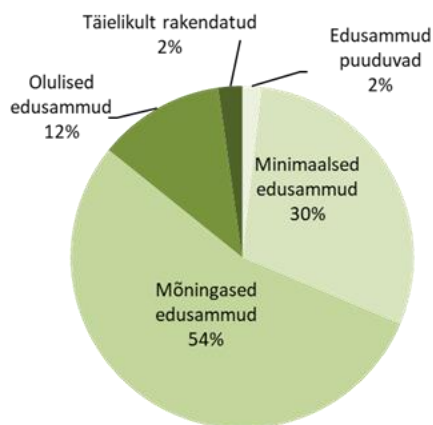

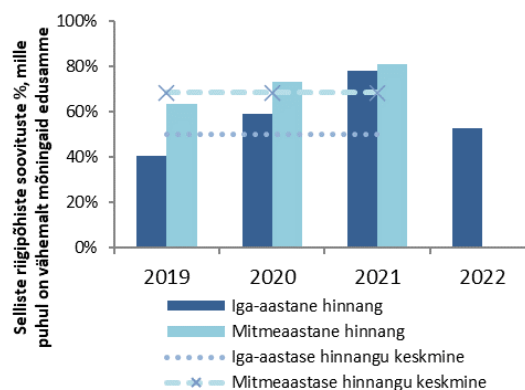
2. LIIDE. RIIGIPÕHISTE SOOVITUSTE RAKENDAMISEL TEHTUD EDUSAMMUD

2023. aasta Euroopa poolaasta raames tehakse kokkuvõtte liikmesriikide poliitikameetmetest alates 2019. aastast vastu võetud riigipõhistes soovitustes osutatud struktuursete probleemide lahendamiseks. Pärast taaste- ja vastupidavusraha kui ELi ja riiklike poliitiliste prioriteetide elluviimise olulise vahendi loomist võetakse 2023. aastal riigipõhiste soovitude rakendamise hindamisel arvesse liikmesriikide seni võetud poliitikameetmeid⁴⁹ ning taaste- ja vastupidavuskavades võetud kohustusi, olenevalt nende rakendatuse määrast. Hindamine kajastab seega taaste- ja vastupidavuskavade rakendamise seniseid veel suhteliselt varaseid etappe, mitte edusamme, mida oleks võimalik saavutada, kui eeldada kavade täielikku rakendamist 2026. aastani⁵⁰.

Joonis 1. 2019.–2020. aasta riigipõhiste soovitude rakendamise praegune tase

Joonis 2. 2019.–2022. aasta riigipõhiste soovitude rakendamine: järjestikused iga-aastased hinnangud võrreldes rakendamise praeguse seisuga

Märkus. Joonisel 1 esitatud mitmeaastases hinnangus vaadeldakse 2019.–2020. aasta riigipõhiste soovitude rakendamist alates nende vastuvõtmisest kuni käesoleva teatise avaldamiseni. Joonisel 2 esitatud iga-aastane hinnang näitab edusamme, mis registreeriti esimesel aastal pärast riigipõhiste soovitude vastuvõtmist, ja mitmeaastane hinnang näitab antud aasta hinnangut varasemate riigipõhiste soovitude rakendamisele. NB! 2021. aasta riigipõhised soovitud on seotud üksnes eelarvepoliitikaga.

⁴⁹ Sealhulgas riiklikus reformikavas ning taaste- ja vastupidavusraha aruannetes (kaks korda aastas esitatavad aruanded eesmärkide ja sihtide rakendamisel tehtud edusammude kohta, mis tulenevad maksetaotluste hindamisest) esitatud poliitikameetmed.

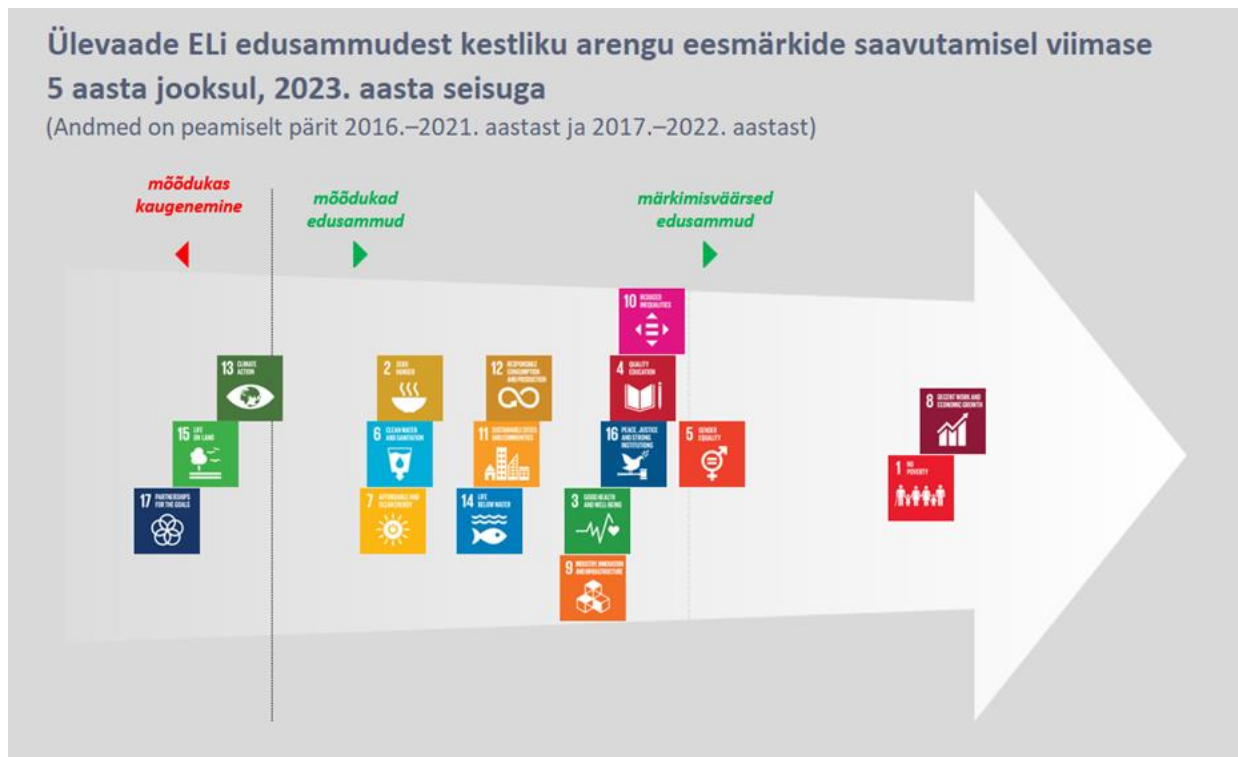
⁵⁰ Liikmesriikidelt nõuti, et nad käsitleksid oma taaste- ja vastupidavuskavades tõhusalt kõiki asjaomaseid riigipõhiseid soovitusi, eelkõige 2019. ja 2020. aasta soovitusi, või olulist osa neist. Siin tutvustatavas riigipõhiste soovitude hinnangus võetakse arvesse taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate meetmete ning väljaspool taaste- ja vastupidavuskavasid võetud meetmete rakendatuse määra hindamise ajal. Hinnang „minimaalsed edusammud“ antakse meetmetele, mis on ette nähtud taaste- ja vastupidavuskavadele antud hinnangu heakskiitmise kohta vastu võetud nõukogu rakendusotsuste lisades ning mida ei ole veel vastu võetud ega rakendatud, kuid mida peetakse riigipõhiste soovitude hindamise meetodika kohaselt usaldusväärse viisil teatavaks tehtuks. Kui need meetmed saavad rakendatud, võib neile olenevalt asjakohasusest anda hinnangu „mõningased/olulised edusammud“ või „täielikult rakendatud“.

Mitmeaastases vaates on 2019.–2020. aasta riigipõhistest soovitustest 68 % puhul tehtud vähemalt mõningaid edusamme (vt joonis 1). Võrreldes eelmise aasta hinnanguga on tehtud täiendavaid edusamme nii 2019. aasta struktuurset laadi riigipõhiste soovituste kui ka 2020. aasta pigem kriisile orienteeritud riigipõhiste soovituste rakendamisel. Nende riigipõhiste soovituste osakaal, mille rakendamisel on saavutatud vähemalt mõningast edu, on seega pidevalt kasvanud (2021. aastal 59 %, 2022. aastal 63 %) ja on nüüd jõudnud 68 %ni. See osutab selgelt stiimulitele, mida on alates 2021. aastast pakkunud taaste- ja vastupidavusraha, mille tulemuspõhine lähenemisviis peaks lähiaastatel jätkuvalt kaasa aitama riigipõhiste soovituste rakendamise tõhustamisele. Viimastel aastatel on liikmesriigid teinud kõige enam edusamme rahastamisele juurdepääsu ja finantsteenuste valdkonnas, millele järgnevad tööturu toimimine, rahapesuvastane tegevus ja ettevõtluskeskkond. Seevastu ühtse turu, konkurentsi ja riigiabi, eluasemete, pikaajalise hoolduse ja pensionisüsteemide valdkonnas on edusammud olnud vähem nähtavad.

2022. aastal vastu võetud soovituste rakendamine on samuti hästi edenenud. Liikmesriigid on neile 2022. aasta juulis esitatud soovitustega seoses teinud vähemalt mõningaid edusamme peaaegu 52 % puhul (joonis 2). Nende valdkondade seas, mille puhul esitati 2022. aastal soovitus märkimisväärsele arvule liikmesriikidele, on kokku kõige enam edusamme tehtud eelarveraamistiku ja eelarvejuhtimise valdkonnas, millele järgnevad transport, ettevõtluskeskkond ja energiatõhusus. Vähem on edenenud maksupoliitikat käsitlevate soovituste rakendamine.

Riigipõhiste soovituste rakendamise 2023. aasta hindamise tulemused koos eelmiste aastate tulemustega tehakse kättesaadavaks komisjoni veebisaidil.

3. LIIDE. ELis KESTLIKU ARENGU EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEL TEHTUD EDUSAMMUD

Märkus. Sellel joonisel on valitud näitajatele tuginedes kujutatud ELi viimase viie aasta edusamme kõigi 17 eesmärgi saavutamisel. Näitajate suundumuste hindamise ja eesmärkide tasandil kokkuvõtmise meetod, samuti üksikasjalikumad analüüsid on avaldatud Eurostati veebisaidil [Overview – Sustainable development indicators – Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg-est-2022).

Hindamisega hõlmatud viimase viie aasta jooksul on ELis hästi edenenud inimväärse töö ja majanduskasvu tagamine (8. eesmärk) ning vaesuse vähendamine (1. eesmärk). Märkimisväärsed edusamme on tehtud ka soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel (5. eesmärk). Jõudsaid, kuid siiski mõõdukamaid edusamme tehti veel järgmiste eesmärkide poole liikumisel: ebavõrdsuse vähendamine (10. eesmärk), kvaliteetse hariduse tagamine (4. eesmärk), ELi territooriumil rahu ja isikliku turvalisuse edendamine ning õiguskaitse kättesaadavuse ja institutsioonide usaldusväärsuse parandamine (16. eesmärk), tervishoid ja heaolu (3. eesmärk) – hoolimata COVID-19 pandeemia põhjustatud tagasilöökidest – ning innovatsioon ja taristu (9. eesmärk). Edusammud ülejäänud eesmärkide – nälja kaotamine (2. eesmärk), puhas vesi ja sanitaartingimused (6. eesmärk) ning taskukohane ja puhas energia (7. eesmärk) – saavutamisel on olnud väiksemad.

Kolme eesmärgi puhul – kliimameetmed (13. eesmärk), maismaa ökosüsteemid (15. eesmärk) ja ülemaailmsed partnerlused (17. eesmärk) – on edaspidi oodata kiiremat edasiminekut, kuna ELi liikmesriigid asuvad rakendama ELi tasandil seatud ambitsioonikamaid keskkonaeesmärke. Kliimameetmete valdkonnas (13. eesmärk) on EL seadnud 2030. aastaks väga suured ja enneolematud kliimaeesmärgid, mille saavutamine eeldab varasemast rohkem jõupingutusi. Nende täiendavate jõupingutuste tegemiseks on ELis juba kehtestatud poliitikameetmed, eelkõige pakett „Eesmärk 55“, mis hõlmab ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) muutmist ja jõupingutuste jagamise määrust, millega kehtestatakse liikmesriikidele siduvad iga-

aastased kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid. Ka energeetika valdkonnas on EL seadnud 2030. aastaks ambitsioonikamad eesmärgid. Seetõttu tehakse ELis lähiaastatel eeldatavasti suuremaid edusamme ka energiatõhususe ja taastuvenergia vallas⁵¹. Mis puudutab maismaa ökosüsteemide valdkonda (15. eesmärk), siis kuigi kaitstavate maismaa-alade pindala on kasvanud alates 2013. aastast, vähenevad levinud lindude ja rohumaaliblikate populatsioonid ELis jätkuvalt. Ökosüsteemide seisundi halvenemise peatamiseks vajalikud lisapingutused on ette nähtud ELi elurikkuse strateegias aastani 2030, käesoleval aastal käivitatud ELi metsastrateegias aastani 2030 ja ELi mullastrateegias, milles seatakse 2030. aastaks eesmärk taastada rikutud maa ja muld ning võidelda kõrbestumise vastu. Eesmärkide saavutamiseks koostöö tegemise valdkonnas (17. eesmärk) kajastab senine suundumus osaliselt tsüklilist mõju ja eelkõige valitsemissektori võla suurenemist tulenevalt COVID-19 kriisist.

---

⁵¹ Pealegi mõjutasid 2021. aasta andmeid suuresti tõsised üleujutused Saksamaal, Luksemburgis ja Belgias ning kasvuhoonegaaside netoheide, küündimata küll veel pandeemiaeelse tasemeni, kerkis 2021. aastal pandeemiaaegselt madalalt tasemelt osaliselt taas ülespoole.

4. LIIDE. ELi LIIKMESRIIKIDE MAKROMAJANDUSLIKU TASAKAALUSTAMATUSE PÕHJALIKU ANALÜÜSI TULEMUSED

Tasakaalustamatus või ülemäärane tasakaalustamatus tehti kindlaks 11 liikmesriigis neist 17 liikmesriigist, mida põhjalikult analüüsiti. Põhjalikus analüüsis vaetakse tasakaalustamatuse tõsidust, selle hiljutist ja tulevast arengut ning selle kõrvaldamiseks võetud poliitikameetmeid. Samuti võetakse arvesse tasakaalustamatuse ülekanduvat mõju ja süsteemset piiriülest mõju. Põhjaliku analüüsi aluseks on järeldused, mis esitati kolmes temaatilises märgukirjas, mis käsitlesid i) välispositsioonide jätkusuutlikkust, ii) inflatsioonimäärade erinevusi ja nende mõju konkurentsivõimele ning iii) eluasemeturu dünaamikat ning milles keskenduti mitmele praeguses voorus põhjalikuks analüüsiks valitud liikmesriigile⁵².

Tasakaalustamatuse kujunemine toimub praegu kiire inflatsiooni taustal. Püsivalt kiire inflatsioon võib kahjustada konkurentsivõimet, kui sellega ei kaasne tootlikkuse kasv, ning võib muude nõrkuste esinemise korral põhjustada makromajandusliku tasakaalustamatuse kujunemise või süvenemise. See võib juhtuda siis, kui kiire inflatsioon kinnistub, eriti hinna- ja palgatõususpiraalide korral, millele võivad veelgi kaasa aidata suuremad kasumimarginaalid, mis kanduvad üle kaubeldavate kaupade ja teenuste hindadesse. See on seda tõenäolisem, mida suurem on ekspordile lisanduv omamaine lisandväärtus. See võib avaldada negatiivset mõju konkurentsivõimele, mis võib kaasa tuua välisvõla suurenemise. Inflatsioon tekitab probleeme ka leibkondadele, kelle sissetulekud ei jõua praegu hinnatõusudele järele, tingides ostujõu vähenemise ja negatiivsed jaotumisega seotud tagajärjed. Nende ettevõtjate puhul, kes ei saa oma suurenenud kulusid hindadesse üle kanda, raskendab püsiv inflatsioon võla teenindamist; see omakorda võib mõjutada finantssektorit ja aeglustada majanduskasvu, kuna tarbimine ja investeringud vähenevad. Inflatsiooni aeglustamine nõuab poliitilisi jõupingutusi, sealhulgas nõudluse vähendamist, mis omakorda võib mõjutada SKP lühiajalist kasvu. See on eriti murettekitav riikides, kus alusinflatsioon on tunduvalt üle ELi või euroala keskmise ja võib jääda püsima; sellistel juhtudel ei saa inflatsiooni aeglustamisel tugineda üksnes rahapoliitikale.

Liikmesriikide inflatsioonimäärade erinevused on enneolematult suured. Osaliselt on inflatsioonimäärade erinevused tingitud energia ja toiduainete kõrgemate hindade erinevast mõjust eri riikidele, kajastades nende erinevaid energiaallikaid, erinevat majandusstruktuuri ja sellega seotud energianõudlust ning energia ja toiduainete osakaalu tarbimises. Mitmes riigis kaasnevad nende teguritega ka muud inflatsioonisurve allikad, sealhulgas tööjõu ühikukulude ning ettevõtete kasumimarginaalide ja kasumite suurenemine. Lisaks on inflatsioonimäärade erinevusi ELi ja euroala riikide vahel mõnel juhul suurendanud valitsemissektori kulutused, sealhulgas toetusmeetmed. Riikide puhul, kus inflatsioon tuleneb suurel määral energiahindade edasikandumisest, peaks inflatsioonimäärade erinevuste vähendamiseks piisama energiahindade normaliseerumisest, kui ei realiseeru muud mõjud ja hindu kohandatakse vajaduse korral allapoole. Kui aga inflatsioon tuleneb peamiselt riigisisest hinnasurvest, mis on seotud palkade

---

⁵² Need märgukirjad avaldati 5. aprillil 2023 [majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraadi institutsiooniliste dokumentidena](#).

ja kasumite dünaamikaga, võib olla keerulisem inflatsioonidünaamikat kiiresti muuta, eriti kui hinnamuutused on püsivamad või tingitud püsivamatest teguritest, mistõttu võib olla vaja võtta struktuurimeetmeid, et suurendada konkurentsi teatavatel turgudel.

Inflatsioonimäärade erinevused kujutavad endast rahaliidus suurt probleemi, mis nõuab erilist tähelepanu. Üksteisest erinevad inflatsioonimõjud rahaliidus muudavad rahandusasutuse ülesande eriti keeruliseks, sest rahapoliitilise kursi muutuste ühtlane ülekandumine liidu kõikidesse osadesse võib olla takistatud. Kuna riigisiseste kulude ja hindade kohandamine nominaalse vahetuskursi muutuste kaudu ei ole võimalik, võivad pikaajalised inflatsioonimäärade erinevused põhjustada konkurentsivõime püsiva vähenemise ja struktuurimuutused, millest jagusaamine võib olla keeruline ja kulukas; need võivad nõuda eelarvepoliitika täiendavat karmistamist, et ohjeldada ülemäärast nõudlust, vähendada kuhjunud haavatavust ja vältida vajadust teha tulevikus kahjulikumaid korrektsioone.

Euroalaväliste riikide puhul võib olla võimalik kohandada konkurentsivõimele avalduva surve leevendamiseks nominaalset vahetuskurssi, kuid sellega võivad kaasneda ka riskid. Nimelt võivad devalveerimine ja vääringu odavnemine tekitada täiendavat inflatsioonisurvet, kuna imporditavad kaubad ja teenused muutuvad kallimaks. Samal ajal suureneb välisvaluutas nomineeritud võla hind, mis võib suurendada riigi võlakohustuste emiteerimise ja välismaalt laenamise riskipreemiat.

2022. aastal jätkus erasektori ja valitsemissektori võla kõrgete suhtarvude langus, mõnikord isegi kiires tempos, kuid nõrkused püsivad. Pärast COVID-19 kriisist tingitud pausi finantsvõimenduse vähendamises on võla suhe SKPsse edaspidi tänu suuremale SKP nominaalkasvule vähenenud. See tähendab naasmist finantsvõimenduse vähendamise pikaajalise suundumuse juurde, mille käigus on võla suhe SKPsse paljudes riikides aastate jooksul oluliselt vähenenud. Mõne suure võlaga riigi puhul vähenes võla suhe SKPsse tugeva nimetaja muutuse mõju tõttu 2022. aastal rohkem kui varasematel aastatel. Sellest hoolimata on võla suhtarvud endiselt kõrged ja eriti valitsemissektori võla puhul ületavad need mõnel juhul märgatavalt COVID-19 kriisile eelnenud taset. Mõnel juhul on valitsemissektori võla suhte vähenemist pidurdanud kõrgemate energiahindade mõju leevendamiseks rakendatud toetusmeetmed.

Jätkuv SKP nominaalkasv peaks toetama finantsvõimenduse edasist vähendamist, kuid vähem soodsate rahastamistingimuste kontekstis. SKP potentsiaalse kasvu tugevdamine, eelkõige taaste- ja vastupidavuskavade tõhusa rakendamise kaudu, aitab veelgi vähendada võla suhet SKPsse. Kui praegu suurendab kiire inflatsioon nominaalset SKPd ja vähendab võla osakaalu SKPs, siis edaspidi peaks inflatsioon aeglustuma, samas kui karmimad rahastamistingimused võivad raskendada suurte võlgade teenindamist. See tähendab suuremat probleemi juhul, kui tegemist on ujuvate intressidega, kui intressimäärad muutuvad kiiremini või kui rahastamisvajadused on suuremad; välisvaluutas nomineeritud võlad ja laenud võivad mõne riigi puhul neid probleeme suurendada. Sellistel juhtudel ei saa välistada muutusi finantsturgude hoiakutes või riskivalmiduses, mistõttu on vaja usaldusväärset majandus- ja eelarvepoliitikat.

Välispositsioone on enamasti nõrgendanud energia impordihindadega seotud šokk, millele on mõnel juhul kaasa aidanud sisenõudluse suurenemine. Energia impordikulude kasvamise tõttu on kaubandusbilansid kogu ELis märkimisväärselt vähenenud. Mõningaid riike mõjutas see asjaolu siiski teistest enam nende sõltuvuse tõttu fossiilkütustest ja selle energia allikate geograafiliste päritolu tõttu. Lisaks on jooksevkonto olukorra halvenemist mõnel juhul võimendanud energiaga mitteseotud bilansi vähenemine, kui sisenõudlus on märkimisväärselt kasvanud. Mõningate suure netovõlaga riikide puhul, kus on märkimisväärne turismisektor, on piiriülese turismi taastumise jätkumine aidanud jooksevkonto olukorra halvenemist piirata, kuid mõnel juhul ei ole sellest piisanud jooksevkonto märkimisväärse puudujäägi vältimiseks. Ka suured jooksevkonto ülejäägid vähenesid, kuid on endiselt märkimisväärsed.

2023. aastal peaksid energia madalamad impordihinnad suurendama peaaegu kõigi liikmesriikide jooksevkontosid, sh nii puudujääki kui ka ülejääki. Suured negatiivsed rahvusvahelised netoinvesteeringuspositsioonid paranesid 2022. aastal tänu SKP nominaalkasvule ja hoolimata jooksevkontode halvenemisest; eeldatakse, et sel ja järgmisel aastal paranevad need veelgi, kuid aeglasemas tempos, kuna SKP nominaalkasv on väiksem ja mõnel juhul püsivad märkimisväärsed välislaenuvajadused. Ehkki jooksevkontod peaksid energiahindadel langusest tulenevalt suurenema, võib jooksevkonto puudujääk olla mitmel juhul jätkuvalt väiksem kui viimastel aastatel ning selle arengut tuleks tähelepanelikult jälgida. Jooksevkonto ülejäägid, mis 2022. aastal vähenesid, peaksid energiahindade mõju pöördumise tulemusena 2023. aastal kasvama, kuid nende tase peaks jääma mõõdukamaks. Energiahindade stabiliseerumine kõrgemal tasemel või pikaajaline kiire inflatsioon on riskitegurid, mis võivad viia maksebilansside püsiva halvenemiseni. Mitmel juhul toetab välispositsiooni lähiaastatel taaste- ja vastupidavusrahastrahastu vahendite sissevool.

Eluasemehinnad kasvavad suurema osa 2022. aasta vältel jõuliselt, kuid hilisematel kuudel toimub eluasemeturgudel ilmne jahenemine. Eluasemete nominaalhinnade kasv kiirenes 2022. aastal enamikus liikmesriikides, suurendades veelgi hinna ja sissetuleku suhet. See suundumus muutus aasta jooksul: eluasemehinnade kasv hakkas aeglustuma ja mitmes riigis registreeriti 2022. aasta teises pooles nominaalhinnade langus. Karmimad rahastamistingimused koos leibkondade reaalsissetulekute vähenemisega on vähendanud eluasemenõudlust ja hakanud eluasemehindu korrigeerima.

Edaspidi peaksid eluasemehinnad karmimaks muutuvate rahastamistingimuste ja surve all olevate sissetulekute tõttu veelgi langema, samas kui eluasemete pakkumist pärsvivad kasvavad ehituskulud. Riikides, kus eluasemed näivad olevat rohkem ülehinnatud ning kus hinnatõusule on lisandunud suur – ja üha – kasvav kodumajapidamiste võlakoorumus, võivad kodumajapidamised ja laenuandjad olla eluasemehinnade languse suhtes haavatavamad. Eelkõige võib see mõjutada riike, kus domineerivad ujuvad intressid, kuna võlakohustused suurenevad kiiresti, eriti kui hüpoteeklaenu on pika tähtajaga ja intressid moodustavad märkimisväärse osa igakuistest maksetest, ning avaldada ebasoodsat mõju tarbimisele ja SKP-le. Samal ajal on mõningates liikmesriikides tekkinud lisaprobleemid ärikinnisvarasektoris, mida suuremad rahastamiskulud on mõnel juhul eriti tugevasti mõjutanud. Pakkumise vähesus, mis ilmnes juba enne pandeemiat, püsib eeldatavasti ka lähiaastatel ja võib lõpptulemusena piirata

hinnalangust, kuid pärssida jätkuvalt eluasemete arvu suurenemist: tegelikult ongi ehitustegevus mõnes riigis viimasel ajal vähenenud. Kui pakkumise vähesuse probleemiga ei tegeleta, võib see hinnad taas kasvama sundida ja vähendada taskukohasust keskpikas perspektiivis.

Pangandussektor on tänu varasematele reformidele näidanud end endisest tugevamana, kuid praeguses makromajanduslikus kontekstis võib selle sektori haavatus suurened. Varasemast ajast pärit viivislaenude suure mahuga liikmesriikides jätkus selliste laenude vähendamine, mõnel juhul märkimisväärses ulatuses. Kui aga realiseeruvad langusriskid, nagu majanduse väljavaadete halvenemine ja finantsturgude suurem volatiilsus, võib see tekitada probleeme pankade bilanssides. Kõrgemad intressimäärad peaksid suurendama pankade kasumimarginaale, kuid võivad põhjustada ka probleeme, kui kodumajapidamistel ja mittefinantsettevõtetal tekivad raskused oma võlgade teenindamisel. Liikmesriikides, kus on suur pankade ja valitsuse vastastikune sõltuvus, võivad riigi suuremad rahastamiskulud põhjustada riski ka pankadele. Mõnes riigis võivad probleeme tekitada eluasemesektoriga, eriti aga ärikinnisvarasektoriga seotud riskipositsioonid.

Tabel 1. LIIKMESRIIKIDE LIIGITUS MAKROMAJANDUSLIKU TASAKAALUSTAMATUSE MENETLUSE ALUSEL

	2022. aasta põhjaliku analüüsi tulemused	2023. aasta põhjaliku analüüsi tulemused
Tasakaalustamatus puudub	HR, IE	CZ, EE, LV, LT, LU, SK
Tasakaalustamatus	DE, ES, FR, NL, PT, RO, SE	CY, DE, ES, FR, HU, NL, PT, RO, SE
Ülemäärane tasakaalustamatus	CY, EL, IT	EL, IT
<i>p.m.: Põhjalikku analüüsi ei tehtud</i>	<i>AT, BE, BG, CZ, DK, EE, FI, HU, LV, LT, LU, MT, PL, SK, SI</i>	<i>AT, BE, BG, DK, HR, FI, IE, MT, PL, SI</i>

Märkus. Liikmesriigid, mille liigitust on 2023. aastal 2022. aastaga võrreldes muudetud, on mõlemas veerus märgitud paksus kirjas.

Teised liikmesriigid, kus tasakaalustamatus puudub

Tšehhis ei leitud tasakaalustamatust. Haavatavus on seotud hindade konkurentsivõime ja eluasemehindadega, kuid näib edaspidi vähenevat, kuna kodumajapidamiste võlakoormus on piiratud ja inflatsioon aeglustub eeldatavasti oluliselt kiiremini kui ELis keskmiselt. Energiahindade šokk mõjutas majandust tugevalt ja inflatsioon kasvas kiiresti. Inflatsiooni kiirenemisele on kaasa aidanud ka pandeemiast saadik lõdvenenud eelarvepoliitika. Kuigi üldine

hinnasurve on endiselt suur, peaks kulupõhine konkurentsivõime energiahindade langemise tõttu tulevikus osaliselt taastuma, ilma et kohe tekiksid välispositsiooni jätkusuutlikkusega seotud probleemid. Eeldatakse, et inflatsioon aeglustub oluliselt kiiremini kui ELis keskmiselt. Kui aga kiire inflatsioon püsib, võib see ohustada Tšehhi konkurentsivõimet. Jooksevkonto olukorra hiljutine halvenemine nõuab edaspidi hoolikat jälgimist. Madalate intressimäärade, sissetulekute suure kasvu ja makrotasandi usaldatavusmeetmete lõdvendamise tulemusena kasvas nõudlus eluasemete järele viimastel aastatel oluliselt ning eluasemete pakkumine ei ole nõudlusele vastanud. Eluasemehinnad kasvasid jõulisemalt pandeemia ajal, kuid hakkasid 2022. aasta keskel kõrgemate intressimäärade ja karmimate laenuitingimuste tõttu langema. Eluasemehindade olulise korrigeerimise risk näib siiski olevat väike, kodumajapidamiste võlakoormus on piiratud ja pangandussektor tugev, kui aga pakkumine jääb keskpikas perspektiivis piiratuks, tõusevad hinnad siiski veelgi. Inflatsiooni ohjeldamiseks on vaja jõupingutusi jätkata. Inflatsiooni kiireks vähendamiseks peab nõudluse kasv oluliselt aeglustuma, mida omakorda on võimalik saavutada piisavalt range raha- ja eelarvepoliitika abil.

Eestis ei leitud tasakaalustamatust. Konkurentsivõime ja eluasemehindade arenguga seotud haavatavus on viimasel ajal suurenenud, kuid näib praegu olevat üldiselt kontrolli all. Palgad ja eelkõige hinnad kasvasid 2022. aastal jõudsalt, kuid konkurentsivõime kadu näib olevat piiratud, samas kui jooksevkonto oli vaid väikses puudujäägis ning peaks prognoosi kohaselt olema sel ja järgmisel aastal tasakaalu lähedal. Siiski võib inflatsiooni- ja palgasurve selle püsimise korral pärssida Eesti konkurentsivõimet, eriti kuna alusinflatsioon ületab tunduvalt euroala keskmist. Eluasemehinnad on pandeemiast saadik oluliselt tõusnud, kuid märke ülehinnamisest ei ole. Intressimäärade tõusu ja hiljutist majanduslangust arvestades eluasemehinnad tõenäoliselt langevad. Kodumajapidamiste võlakoormus ja laenud on suhteliselt mõõdukad ning finantssektori seisund on kindel. Poliitikakujundus on üldiselt soodne, kuigi mõned lisapingutused võiksid aidata tuvastatud haavatavusest tulenevaid riske vähendada. Sellega seoses oleks oluline jätkata vastutsüklilist eelarve- ja makrotasandi usaldatavuspoliitikat, mida tuleks vajaduse korral karmistada. Konkurentsi edendamine omamaisel turul võib aidata hinnasurvet leevendada.

Lätis ei leitud tasakaalustamatust. Välislaenude ja eluasemetega seotud haavatavus on endiselt mõõdukas; arvestada tuleb konkurentsivõimet ohustavate riskidega, kuid üldiselt näivad need lähiajal olevat piiratud. Jooksevkonto puudujääk suurenes hiljuti märkimisväärselt, kuid peaks sel aastal ja ka 2024. aastal oluliselt vähenema. Läti rahvusvaheline netoinvesteeringuspositsioon, mis on viimasel kümnendil märgatavalt paranenud, jääb eeldatavasti üldjoontes stabiilseks. Sellele vaatamata võib inflatsiooni- ja palgasurve selle püsimise korral kahjustada Läti konkurentsivõimet, eriti kuna alusinflatsioon ületab tunduvalt euroala keskmist. Kuigi eluasemehindade kasv on viimasel ajal kiirenenud, ei näi eluasemed olevat oluliselt ülehinnatud. Pealegi aeglustus eluasemehindade kasv 2022. aasta lõpus, uute hüpoteeklaenude maht on olnud väike ning kodumajapidamiste võlakoormus on kodumajapidamiste sissetulekutega võrreldes väike ja väheneb. Läti ees seisavad olulised struktuursed majandusprobleemid, mis on seotud tööjõu pakkumise vähenemisega; see on tinginud tööjõu ühikukulude kiire kasvu ja võib keskpikas perspektiivis kahjustada konkurentsivõimet. Poliitikakujundus on üldiselt soodne, kuigi mõned lisapingutused võiksid aidata tuvastatud haavatavusest tulenevaid riske vähendada. Sellega seoses oleks oluline rakendada poliitikat konkurentsivõime kaitseks, sealhulgas meetmeid tööjõu pakkumise kvaliteedi ja kvantiteedi suurendamiseks. Ehituslubade andmise

menetluse lühendamine aitaks toetada eluasemete pakkumist ja parandada olukorda eluasemeturul.

Leedus ei leitud tasakaalustamatust. Hindade konkurentsivõime, maksebilansi ja eluasemehindade arenguga seotud haavatavus on viimasel ajal suurenenud, kuid näib praegu olevat üldiselt kontrolli all. Energiahindade šokk mõjutas majandust tugevalt ja inflatsioon kasvas kiiresti; sellele vaatamata peaks Leedu konkurentsivõime prognooside kohaselt aeglaselt taastuma, kuna energi hinnad langevad. Jooksevkonto seisund halvenes energia impordihindade tõusu tõttu 2022. aastal märkimisväärselt, kuid peaks sel aastal jõudma tasakaalu lähedale. Mõõdukas jooksevkonto puudujääk ei ohusta edaspidi välispositsiooni jätkusuutlikkust, sest rahvusvaheline netoinvesteeringu positsioon on kindel. Sellele vaatamata võib inflatsiooni- ja palgasurve selle püsimise korral kahjustada Leedu konkurentsivõimet, eriti kuna alusinflatsioon ületab tunduvalt euroala keskmist. Eluasemehinnad on pandeemiast saadik jõudsalt tõusnud, kuid märke ülehindamisest ei ole ja hindade kasv on tulenevalt intressimäärade tõusust ja majanduslangusest aeglustumas. Lisaks on kodumajapidamiste võlakoormus väike, pangandussektor on hästi kapitaliseeritud ja väga kasumlik ning viivislaenude maht on väike. Poliitikakujundus on üldiselt soodne, kuigi mõningad poliitikameetmed võiksid aidata tuvastatud haavatavusest tulenevaid riske vähendada. Sellega seoses oleks oluline jätkata vastutsüklilist eelarve- ja makrotasandi usaldatavuspoliitikat, mida tuleks vajaduse korral karmistada. Samal ajal võiks suurem keskendumine konkurentsi edendamisele omamaisel turul ning tööjõu pakkumise kvaliteedi ja kvantiteedi suurendamise poliitika aidata leevendada hinnasurvet ja tööjõu ühikukulude survet.

Luksemburgis ei esine tasakaalustamatust. Kõrgete eluasemehindade ja kodumajapidamiste suure võlakoormusega seotud haavatavus on viimasel ajal kasvanud, kuid näib seni olevat üldiselt kontrolli all ja peaks keskpikas perspektiivis vähenema. Elanikkonna märkimisväärne kasv koos hüpoteeklaenude mahu suurenemisega, mida soodustavad eelarvetoetused, on kasvatanud nõudlust eluasemete järele, samas kui pakkumist on piiranud ehituseks kasutatava maa vähesus ja maatükkide kokkuostmine. Kasvav lõhe eluasemenõudluse ja -pakkumise vahel on toonud kaasa eluasemehindade jõulise tõusu, millega kaasnevad eluasemete ülehindamise ja taskukohasuse vähenemise riskid. 2022. aasta lõpus pidurdus eluasemehindade kasv selgelt ja eluasemehingute arv vähenes järsult, sest intressimäärade tõusust tulenevalt on turusuundumused muutunud. Teisalt ei oodata eluasemehindade järsku langust, sest sissetulekud püsivad samal tasemel ja pakkumine peaks edaspidigi nõudlusele alla jääma. Kodumajapidamiste võlakoormus on netotuluga võrreldes väga suur ja see on veelgi kasvanud, ehkki 2022. aasta lõpus laenamine mõnevõrra vähenes. Samuti on kodumajapidamistel märkimisväärsed finantsvarad, võlgu on kõige rohkem kõige suuremate sissetulekuga ja jõukamatel neist ning pangandussektor on tugev, mis üldiselt leevendab makrotasandi finantsriske. Täiendavad poliitilised jõupingutused, sealhulgas hiljuti väljatöötatud meetmete (sealhulgas perioodilised maksud ehituskruuntide hulga suurendamiseks) vastuvõtmise ja rakendamise kiirendamine ja prioriseerimine, ning käimasolev maakasutuse planeerimise reform võiksid aidata suurendada eluasemete, sealhulgas kõige enam abi vajavatele inimestele taskukohaste eluasemete ja sotsiaaleluruumide pakkumist. Samuti võiks parandada üürituru tõhusust. Kui alandada lisaks sellele hüpoteeklaenude intresside maksustatavast tulust mahaarvatavuse määra, mida hiljuti märkimisväärselt tõsteti, vähendaks see maksusoodustusi eluasemehindu kõrgel hoidvaks laenuvõtmiseks.

Slovakkias ei leitud tasakaalustamatust. Konkurentsivõime, eluasemete, kodumajapidamiste võlakoormuse ja maksebilansiga seotud haavatavus on kasvanud, kuid püsib lähiajal eeldatavasti üldiselt kontrolli all ja peaks majandustingimuste normaliseerudes vähenema. Energiahindade šokk mõjutas majandust tugevalt ja inflatsioon kasvas kiiresti. Alusinflatsioon ja tööjõu ühikukulude kasv ületavad tunduvalt euroala keskmist. Kuigi need peaksid prognooside kohaselt normaliseeruma, on oht, et kulupõhisele konkurentsivõimele avalduva surve leevenemine võtab aega ja et tugev sisenõudlus avaldab jätkuvalt survet maksebilansile. Jooksevkonto halvenes energia impordihindade tõusu ja energiaga mitteseotud kaupade netoeksporti olulise vähenemise tõttu 2022. aastal märkimisväärselt. Jooksevkonto puudujääk peaks prognooside kohaselt veidi vähenema, kuid jääb hoolimata energiaindude langusest 2023. ja 2024. aastal suureks. Sellele vaatamata peaksid välispositsiooni jätkusuutlikkusega seotud riskid olema lähiajal piiratud. Valitsemissektori eelarvepuudujääk on prognooside kohaselt märkimisväärne nii sel kui ka järgmisel aastal, ent hakkab alates 2024. aastast vähenema. Pärast mitu aastat kestnud märgatavat hinnatõusu näivad eluasemed olevat veidi ülehinnatud. Hinnatõusuga kaasnes märkimisväärne laenuvõtmine, mis on nüüd muutumas mõõdukamaks, ja kodumajapidamiste võlakoormuse oluline suurenemine; kõik need tegurid tervikuna kujutavad endast mõningast ohtu finantsstabiilsusele. Pangandussektor on siiski endiselt hästi kapitaliseeritud ja väga kasumlik ning viivislaenude maht on väike. Slovakkia majandusliku haavatavuse vähendamiseks on vaja jõupingutusi jätkata. Eelkõige tuleks ohjeldada ülemäärast nõudlust, mis aitab vähendada jooksevkonto puudujääki ja alusinflatsiooni erinevust võrreldes ülejäänud euroalaga. Selle saavutamiseks tuleks tagada eelarve piisav konsolideerimine ja meetmed kodumajapidamiste võla vähendamiseks, säilitades samal ajal eluasemete taskukohasuse, näiteks maksustades kinnisvara ja rakendades eluasemete pakkumist toetavaid meetmeid.

Liikmesriigid, kus esineb tasakaalustamatust

Küprosel esines kuni 2022. aastani ülemäärane tasakaalustamatus, nüüd aga tasakaalustamatus. Erasektori võla, valitsemissektori võla ja välisvõlaga seotud haavatavus on üldiselt vähenenud, kuid tekitab endiselt muret. Märkimisväärselt on vähenenud suured võlad, sealhulgas viivislaenude hulk, ja vähenevad eeldatavasti ka edaspidi, samas kui endiselt on problemaatiline jooksevkonto puudujääk. Erasektori võlg on vähenenud alates 2015. aastast, välja arvatud 2020. aastal COVID-19 kriisi ajal, ning eeldatavasti väheneb see SKP nominaalkasvu toel ka sel ja järgmisel aastal. Siiski võivad kõrgemad intressimäärad avaldada survet võlgade teenindamisele, kuna ülekaalus on ujuva intressiga laenud. Erasektori võlga ja välisvõlga mõjutavad Küprosel asuvad eriotstarbelised majandusüksused, mis suurendavad võlgade mahtu, kuid millest tulenev oht majandusele on piiratud. Pankade portfelliges olevate viivislaenude maht on viimastel aastatel oluliselt vähenenud tänu viivislaenude müügile ja mahakandmisele, rahalistele tagasimaksetele, korrigeerimistele ja võlgade vahetamisele vara vastu. Valitsemissektori võlg on pidevalt vähenenud: selle tase langes allapoole pandeemiaeelset taset ning peaks 2023. ja 2024. aastal veelgi alanema. Hoolimata turismi taastumisest kasvas jooksevkonto suur puudujääk 2022. aastal veelgi, kajastades tugevat sisenõudlust ja kõrgeid energiaindude; prognooside kohaselt peaks see käesoleval ja järgmisel aastal mõnevõrra vähenema, kuid jääb endiselt suureks. Poliitilistel meetmetel on olnud soodsad tagajärjed. Taaste- ja vastupidavuskava sisaldab mitut meetet, mis peaksid aitama majandust mitmekesistada, toetama ekspordi kasvu ja vähendama liigset sõltuvust naftaimportidest. Taaste- ja vastupidavuskava raames võeti 2022. aasta keskel vastu krediidiostjaid ja krediidihaldajaid

käsitlevate seaduste muutmise pakett, millega parandatakse nende töökeskkonda ja toetatakse viivislaenude vähendamist. Sundtäitmise peatamine, mida on mitu korda edasi lükatud, lõpetati käesoleva aasta veebruaris; tõhus sundtäitmise raamistik on väga oluline selleks, et ergutada laenuvõtjaid osalema laenude restruktureerimises, vähendada veelgi viivislaenude osakaalu majanduses, aidata vähendada erasektori võlakoormust ja parandada makse distsipliini.

Hispaanias esineb endiselt tasakaalustamatus. Erasektori võla, valitsemissektori võla ja välisvõla kõrge tasemega seotud ja piiriülese tähtsusega haavatavus väheneb, kuid ei ole kusagile kadunud. Välisvõla ja eelkõige erasektori võla suhtarvud vähenesid alates 2010. aastast ning pärast 2020. aastal tekkinud pausi jätkus nende vähenemine 2021. aastal; majanduskasvu toel peaksid need ka edaspidi vähenema. Siiski püsivad need kõrged. Välispositsiooni on toetanud kümme aastat ülejäägis püsinud jooksevkonto, ehkki see on viimasel ajal vähenenud, kajastades mõju, mis oli pandeemial turismiekspordile ja 2022. aasta tõusnud energiahindadel. Valitsemissektori võlg on endiselt suur. 2022. aastal hakkas see taas vähenema nagu enne pandeemiat, kui võlg tänu SKP tugevale nominaalkasvule kahanes, kuid praegu ületab see endiselt pandeemiaeelset taset. Taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate poliitikameetmete toel peaks vähenemine mõõdukamas tempos jätkuma ka 2023. ja 2024. aastal. Finantssüsteem osutus pandeemia ja energiakriisi põhjustatud hiljutiste šokkide suhtes vastupidavaks. Töötuse määr on veelgi vähenenud, kuid see on endiselt kõrge ja kadunud ei ole nõrgad kohad, sealhulgas väga suur pikaajaline töötus ja noorte töötus. Haavatavuse edasist vähenemist mõjutavad võimalikud riskid on peamiselt seotud karmimate rahastamistingimuste mõjuga kodumajapidamiste ja ettevõtete finantsseisundile ning valitsemissektori võla jätkusuutlikkusega keskpikas ja pikas perspektiivis, arvestades praeguseid turutingimusi ja elanikkonna vananemist. Poliitika areng on olnud soodne ning taaste- ja vastupidavuskava jätkuv rakendamine peaks olukorda veelgi parandama.

Prantsusmaal esineb endiselt tasakaalustamatus. Püsib valitsemissektori suure võlaga, konkurentsivõimega ja tootlikkuse aeglase kasvuga seotud haavatavus, millel on piiriülene tähtsus, kuid see on näidanud vähenemise märke. Valitsemissektori võlg, mis pandeemia ajal kasvas, on kahanenud alates SKP kasvu taastumisest 2021. aastal. 2022. aastal leevendati mitmesuguste maksuametmetega oluliselt energiakriisi mõju, kuid nende aeglustasid võla vähendamist. Prognooside kohaselt peaks võlg sel ja järgmisel aastal veelgi vähenema, ent kui poliitikameetmeid ei võeta, hakkama pärast seda taas kerkima, nii et see püsib kõrgel ja ületab pandeemiaeelse taseme, riigi rahanduse keskpika perioodi jätkusuutlikkus aga on endiselt väga problemaatiline. Viimaste aastate poliitikameetmed, mis võeti potentsiaalse majanduskasvu suurendamiseks, võivad aidata korrigeerida valitsemissektori võla prognoositud suurenemist keskpikas perspektiivis. Kulupõhise konkurentsivõime suurendamiseks võeti vastu mitu reformi. Väike positiivne mõju konkurentsivõimele on juba ilmnunud ja reformide täielik mõju avaldub eeldatavasti lähiaastatel. Samuti eeldatakse, et kavandatud investeeringute ja reformide tõhusa elluviimise toel suureneb tööjõu tootlikkus. Prantsusmaa majandus ilmutas viimasel aastal vastupidavust, kuivõrd energiahindade tõus mõjutas kulupõhist konkurentsivõimet vähem kui ülejäänud euroalal. Eksporditulemused paranevad, kuna jätkunud on pandeemia tõttu tõsiselt kannatada saanud piiriülese turismi ja lennukitööstuse taastumine. Ehkki erasektori võlg kõige raskemal pandeemiaajaperioodil suurenes, käis ettevõtete laenumahu kasvuga käsikäes omakapitali suurendamine ja likviidsuspuhvrite kogumine. Kõrgemad intressimäärad võivad raskendada avaliku ja erasektori finantsvõimenduse vähendamist. Poliitikameetmed on olnud soodsad, kuid endiselt on lahendamata küsimusi, mille keskmes on riigi rahanduse juhtimine. Haavatavuse

edasiseks vähendamiseks tuleb tõhusalt ellu viia hiljuti vastuvõetud reformid, nimelt riigi rahanduse juhtimise reform ja avaliku sektori kulutuste iga-aastase hindamise uus kord. Mõlemad meetmed on äärmiselt olulised selleks, et jätkata kulutuste vähendamist ja hoida valitsemissektori võlg püsiva vähenemise kursil. Lisaks on valitsus vastu võtnud riikliku pensionisüsteemi reformi, mis peaks aitama tagada valitsemissektori võla jätkusuutlikkust.

Saksamaal esineb endiselt tasakaalustamatus. Piiriülese tähtsusega püsivalt suurt jooksevkonto ülejääki – mis kajastab ka tagasihoidlikke investeeringuid võrreldes säästudega – on järk-järgult vähendatud, viimati energiakriisi ajal, kuid prognoositakse selle märkimisväärset suurenemist. 2019. aastani vähenes jooksevkonto ülejääk aeglaselt, omamaiste investeeringute osakaal suurenes veidi ja kaubandusbilanss vähenes, seejärel on seda iseloomustanud ebatavalised majandusolud. 2022. aastal vähenes ülejääk oluliselt seoses kõrgemate energiahindadega, muu kui energiaga kauplemise ülejäägi vähenemisega ja turismiimpordi taastumisega. 2022. aastal ületas ülejääk riigi põhinäitajate alusel eeldatavat taset ning see peaks 2023. aastal märkimisväärselt kasvama ja püsima 2024. aastal peaaegu muutumatuna, jäädes prognooside kohaselt siiski allapoole makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluse künnist. Palgad kasvavad prognooside kohaselt jõudsalt, toetades sisenõudlust, ja tööjõu ühikukulud võivad suurened kiiremini kui ülejäänud euroalal. Sellele vaatamata pidurdab kiire inflatsioon ajutiselt tarbimist ja investeeringuid. Eluasemehinnad on viimastel aastatel järsult tõusnud, ehkki need on alates 2022. aasta keskpaigast mõnevõrra langenud. Eluasemeinvesteeringute vähesuse tõttu ei suuda eluasemete pakkumine nõudlusele järele jõuda, mis võib suurendada jätkuvat ülehindamise riski. Haavatavuse edasiseks vähendamiseks tuleks õigeaegselt ja tõhusalt viia ellu avaliku sektori investeerimisalgatused ja kõrvaldada investeerimistakistused.

Ungaris esineb tasakaalustamatus. Väga tugeva hinnasurve ning välisrahastamise vajaduse ja valitsemissektori rahastamisvajadusega seotud haavatavus on kasvanud ja on praegu suur. Inflatsioon on oluliselt kiirenenud ega näita veel aeglustumise märke. Kui kiire inflatsioon jätkub pikema aja jooksul, kahjustab see kulupõhist konkurentsivõimet veelgi ja rahastamiskulud võivad jääda suureks. Suur jooksevkonto puudujääk kasvas 2022. aastal kõrgete energiahindade tõttu oluliselt ja lühiajaline välisvõlg on suurenenud. Jooksevkonto saldo paranemine sel ja järgmisel aastal sõltub energiahindade languse eeldatavast jätkumisest; sellest hoolimata jääb jooksevkonto puudujääk prognooside kohaselt nii 2023. kui ka 2024. aastal märkimisväärseks. Jooksevkonto dünaamikat mõjutab majanduse suur energiamahukus. Valitsemissektori eelarvepuudujääk on olnud suur, tulenedes üksnes osaliselt pandeemia ja energiakriisile reageerimiseks võetud poliitikameetmetest, ja selle arvele saab kirjutada suure osa majanduse välislaenudest. Valitsemissektori võla suhe SKPsse vähenes tänu SKP märkimisväärsele nominaalkasvule, kuid majandustegevuse aeglustumine ja suure puudujäägi püsimine võivad edasist vähendamist raskendada. Riigi laenukasutuse kulutused on kasvanud alates 2021. aastast ja valitsus seisab silmitsi suureneva intressikoormusega, samas kui võlatähtajad on veel suhteliselt kaugel. Eluasemehinnad kahekordistusid viie aasta jooksul, kuid hinnatõus peatus 2022. aasta lõpus. Nominaalhindade märkimisväärne langus näib siiski vähetõenäoline, arvestades kodumajapidamiste väikest võlakoormust, aga ka praegust kiiret inflatsiooni. Kindlakstehtud haavatavust on suurendanud poliitikameetmete ebajärjekindlus. Selleks et tagada eelarve ja välispositsiooni jätkusuutlikkus ning vastata ootustele, on ülimalt oluline tõhusalt koordineeritav ja selgelt piiritletud makromajanduspoliitika, mis tugineb kindlale institutsioonilisele poliitikaraamistikule. Ungari taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvate struktuurireformide õigeaegne ja täielik rakendamine peaks aitama vähendada

makromajanduslikku haavatavust ning toetama majanduskasvu ja kohandamist keskpikas perspektiivis.

Madalmaades esineb endiselt tasakaalustamatus. Erasektori kõrge võlataseme ja jooksevkonto suure ülejäägiga seotud haavatavus, millel on piiriülene tähtsus, püsib vaatamata mõningatele vähenemise märkidele. Hoolimata andmete hiljutisest läbivaatamisest on jooksevkonto ülejäägi ja erasektori võla tase rahvusvaheliste standardite kohaselt kõrge ning ületab majanduse põhinäitajate põhjal eeldatut. Kaubandustingimuste halvenemine, jooksevkonto kasv püsihindades ja esmaste tulude puudujäägi suurenemine tingisid 2022. aastal jooksevkonto suure ülejäägi vähenemise. Kuna kaubandustingimused on paranemas, peaks ülejääk 2023. aastal taas märkimisväärselt kasvama ja 2024. aastal stabiliseeruma. Tehtud on teatavaid poliitilisi edusamme, kuid rohkem on vaja ära teha investeerimistakistuste vähendamiseks. Mittefinantsettevõtete ja kodumajapidamiste võlakoormus on endiselt suur; viimane on rohkem murettekitav, sest see muudab kodumajapidamised šokkide suhtes haavatavaks, kusjuures neid riske süvendab eluasemete suur ja kasvav ülehindamine. Tulevikus peaks võlg jätkuvalt mõõdukalt vähenema. Eluasemehindade mõningasele langusele vaatamata püsib surve eluasemeturule, eelkõige seetõttu, et uusi eluasemeid ehitatakse oluliselt vähem kui valitsus on eesmärgiks seadnud. Samal ajal toetab laenuga rahastatavat koduomandit jätkuvalt soodne maksustamine, kuigi eraüüriturgu käsitlev poliitika võib selle arengut pärssida.

Portugalis esineb endiselt tasakaalustamatus. Erasektori võla, valitsemissektori võla ja välisvõla kõrge tasemega seotud haavatavus väheneb, kuid püsib. Pärast pandeemia puhkemisest tingitud ajutist katkestust hakkas era- ja valitsemissektori võla suhe SKPsse 2021. aastal taas vähenema ja peaks tänu majanduskasvule jätkuvalt vähenema. Need suhtarvud on praegu allpool pandeemiaeelset taset, kuid endiselt kõrgel tasemel. Selgelt negatiivne rahvusvaheline netoinvesteeringispositsioon paranes samuti, nii enne kui ka pärast pandeemiat, ning välisvõlg peaks prognooside kohaselt veelgi vähenema ja hoolimata mõningasest aeglustumisest 2023. aastal toetab seda jätkuv majanduskasv. Jooksevkonto väike puudujääk suurenes 2022. aastal veidi, kajastades kõrgemaid energiahindu, kuid olukorra halvenemist leevendas ekspordi, eelkõige turismiekspordi jätkuv ja märgatav taastumine. Prognooside kohaselt peaksid energiahindade kasvu pidurdumine, turismiekspordi jätkuv kasv ning käimasolev energiatõhususe ja taastuvenergia toetamise poliitika jooksevkontot tasakaalustama ja rahvusvahelise netoinvesteeringispositsiooni kohandamist toetama. Eluasemehinnad on mitu aastat jõudsalt kasvanud, samal ajal kui viivislaenude mahu langus jätkus juba niigi mõõdukalt tasemelt. Peamised haavatavuse edasist vähenemist mõjutavad riskid on seotud rahastamistingimuste karmistumise ja ebakindla väliskeskkonnaga ning nende võimaliku mõjuga majanduskasvule. Poliitiliselt on tehtud edusamme, pöörates erilist tähelepanu taaste- ja vastupidavuskavale, ning taaste- ja vastupidavuskava jätkuv rakendamine peaks olukorda veelgi parandama.

Rumeenias esineb endiselt tasakaalustamatus. Haavatavus puudutab maksebilanssi, olles seotud valitsemissektori suure eelarvepuudujäägiga, ja ülekuumenemissurve on suurenenud. Jooksevkonto suur puudujääk kasvas pärast pandeemiast tingitud majanduslangust märkimisväärselt ja muudab majanduse välisrahastamisšokkide suhtes haavatavaks. Jooksevkonto suure puudujäägi püsimise korral on oht, et rahvusvaheline netoinvesteeringispositsioon muutub negatiivseks. Selgeid märke on ülekuumenemisest: alusinflatsioon on liiga kiire, palgakasvu määr kahekohaline ja töötuse määr suhteliselt madal.

Kulupõhise konkurentsivõime näitajad peaksid stabiliseeruma, kuid struktuursed probleemid püsivad. Vahetuskurss näib ületavat taset, mida võiks eeldada majanduse põhinäitajate põhjal, ja seda juhitakse jätkuvalt karmikäeliselt. Valitsemissektori eelarvepuudujääk on olnud mitu aastat suur ning selle arvele on langenud suur osa ülemäärasest nõudlusest ja sellest tulenevast maksebilansi puudujäägist; isegi kui valitsemissektori eelarvepuudujääk peaks vähenema, jääb see käesoleval ja järgmisel aastal märkimisväärseks. Valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähenemine 2022. aastal oli peamiselt tingitud märkimisväärsest SKP nominaalkasvust, mis omakorda tuleneb suurel määral sisenõudluse ülekuumenemisest. Riskipreemiad ja riigi laenukasutuse kulud on oluliselt suuremad kui pandeemiaeelsetel aastatel. Võttes arvesse likviidsusolukorra jätkuvat üleilmset pingestumist, on oluline praegused suundumused ümber pöörata. Edaspidi tuleks eelistada eelarve kohandamist, et viia nõudlus paremini vastavusse pakkumisega ning piirata sisepuudujääki ja maksebilansi puudujääki. Taaste- ja vastupidavuskavas ette nähtud maksu- ja pensionireformide täielik rakendamine ning ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse raames seatud eelarve-eesmärkide täitmine aitaks praegust dünaamikat märkimisväärselt ohjeldada.

Rootsis esineb endiselt tasakaalustamatus. Kinnisvaraturu ja erasektori suure võlaga seotud haavatavus püsib. Kinnisvarahinnad on kõrged ja need on kuni viimase ajani tõusnud. Eluasemehindade tõus on käinud käsikäes erasektori võla suurenemisega. Rahapoliitika ja rahastamistingimuste märkimisväärse karmistumise taustal hakkasid kinnisvarahinnad 2022. aastal märgatavalt langema, mis näib olevat kuhjunud haavatavuse vähenemise algus. Hinnad on endiselt märkimisväärselt ülepaisutatud ja eeldatavasti langevad need veel. Kinnisvarasektori käive on viimasel ajal oluliselt vähenenud ja selle tulemusena on kahanenud ka nõudlus uute eluasemete järele. Seni on ebasoodne areng piirdunud ehitus- ja kinnisvarasektoriga, mis pärast aastatepikkust kiiret kasvu märkimisväärselt kahaneb. Rootsi majandus tervikuna peaks 2023. aastal kahanema, kusjuures muutused rahalistes tingimustes mõjutavad kodumajapidamiste ja ärikinnisvaraettevõtjate bilanssi ning tarbimis- ja investeerimisvõimalusi. Intressimäärade tõusu mõju hüpoteeklaenumaksetele on märkimisväärne, kuna ülekaalus on ujuva intressiga laenu ja laenu tähtajad on väga pikad. Muutuvate tingimuste mõju finantssektorile on olnud piiratud; sektor on tugev ning seal on suured kasumimarginaalid ja riskiga kaalutud kapitali suhtarvud, mis tõenäoliselt piiravad kinnisvarasektori probleemide levikut finantssektori kaudu laiemasse majandusse, kuigi finantssektor on kinnisvarasektori riskile väga avatud. Poliitilised edusammud on olnud piiratud. Nimelt soodustab maksusüsteem jätkuvalt eluaseme omamist, kuna omandile kohaldatavad perioodilised maksud on väikesed, ning stimuleerib eluaseme soetamist laenu abil, kuna hüpoteeklaenu intressimaksed saab tulust suures mahus maha arvata. Lisaks ei ole ebatõhusat üüriturgu piisavalt reformitud.

Liikmesriigid, kus esineb ülemäärane tasakaalustamatus

Kreekas esineb endiselt ülemäärane tasakaalustamatus. Haavatavus, mis on seotud valitsemissektori suure võlaga ja viivislaenude märkimisväärse mahuga suure tööpuuduse tingimustes, on vähenenud, kuid välispositsioon on halvenenud. Murettekitav on asjaolu, et hoolimata turismitulude taastumisest suurenes jooksevkonto puudujääk 2022. aastal märkimisväärselt. Ehkki maksebilansi puudujääk peaks prognooside kohaselt käesoleval ja järgmisel aastal mõnevõrra vähenema, jääb see tunduvalt suuremaks sellest, mis on vajalik rahvusvahelise netoinvesteerimispositsiooni püsiva paranemise tagamiseks. Kuigi

valitsemissektori võla suhe SKPsse on endiselt ELi suurim, paranes see 2022. aastal märkimisväärselt, peamiselt tänu SKP jõulisele nominaalkasvule, ning peaks 2023. ja 2024. aastal veelgi vähenema. Sarnaselt eelnenud aastatele vähenes viivislaenude maht eelmisel aastal oluliselt, kuid see on endiselt suur ning püsib jätkuvalt pankade kasumlikkust ja laenuandmisvõimet, mis omakorda pidurdab kapitalimahukuse suurendamist ja majanduse tootlikkuse kasvu. Poliitikameetmed on aidanud kaasa tasakaalustamatuse vähendamisele ning taaste- ja vastupidavuskava rakendamine annab suurepärase võimaluse kõrvaldada allesjäänud struktuursed puudused. Siiski on vaja teha rohkem jõupingutusi, eelkõige selleks, et tagada maksebilansi kindel paranemine ja viivislaenude mahu edasine vähenemine, sealhulgas suurendades võlgade sissenõudmise tulemuslikkust ja parandades viivislaenude järeלטurgu.

Itaalias esineb endiselt ülemäärane tasakaalustamatus. Vaatamata olukorra mõningasele paranemisele püsib piiriülese tähtsusega haavatavus, mis on seotud valitsemissektori suure võlaga ja tootlikkuse vähese kasvuga tööturu ebakindluse ja finantsturgude mõningate nõrkuste tingimustes. Itaalia pikaajaline haavatavus on viimastel aastatel mõnevõrra vähenenud, kuid see on endiselt märkimisväärne ja eeldatavasti ei taandu kiiresti. Püsivalt väike tootlikkuse kasv on olnud peamine tegur Itaalia majanduskasvu pikaleveninud aegluse taga, aeglustades valitsemissektori võla vähendamist, kahandades tööhõivevõimalusi ja mõjutades pankade bilansse. Valitsemissektori võla suhe SKPsse vähenes 2022. aastal koos majanduse taastumisega veelgi. See on siiski endiselt suur ja kujutab endast riigi rahanduse jätkusuutlikkuse seisukohast märkimisväärset väljakutset. Prognooside kohaselt väheneb valitsemissektori võla suhe 2024. aastaks veelgi, kuid konsolideerimismeetmete puudumise korral suureneb keskpikas perspektiivis taas. Valitsus on võtnud täiendavaid meetmeid finantssektori vastupidavuse toetamiseks ning viivislaenude maht on tunduvalt vähenenud, kuid pangad on endiselt väga avatud riigivõlast tulenevatele riskidele. Tasakaalustamatuse vähendamise poliitika abil on tehtud mõningaid edusamme, kuid vaja on pidevaid jõupingutusi ning endiselt on peamine poliitiline prioriteet taaste- ja vastupidavuskava rakendamine, kuna see hõlmab põhjalikke reforme ja märkimisväärsed investeringuid. Valitsemissektori suure võla otsustavaks vähendamiseks olukorras, kus võla teenindamise kulud ja vananemisega seotud kulud kasvavad, on vaja mitmekülgset lähenemisviisi, mis tugineb konservatiivsele eelarvepoliitikale ning mida iseloomustab piisav esmane eelarveülejäak, majanduskasvu soodustavad investeringud ja reformid, suurem maksukuulekus ning riiklike ja Euroopa vahendite tõhus kasutamine. Itaalia seisab silmitsi probleemidega, mille lahendamiseks oleks lisaks taaste- ja vastupidavuskava jätkuvale jõulisele rakendamisele vaja täiendavaid poliitilisi jõupingutusi, eelkõige maksustamise, eelarveraamistiku ja pensionisüsteemide ning demograafia, tööturu ja energeetika valdkonnas.